

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016–2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Šuminoská

Vliv moderních technologií na vznik poruch řeči u dětí

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Hana Fleischmannová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2016–2020

BACHELOR THESIS

Kristýna Šuminoská

**The impact of modern technologies to children's speech
disorders**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Hana Fleischmannová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Kristýna Šuminoská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní prof. Mgr. Haně Fleischmannové za její odbornou pomoc, vedení mé bakalářské práce a za její cenné rady, které mi při zpracování poskytla. Dále potom Bc. Martině Janků za odborný dohled a trpělivost a obětavost při konzultacích.

Poděkování patří také respondentům, bez kterých by má bakalářská práce nevznikla.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku vlivu moderních technologií na vznik poruch řeči u dětí. V teoretické části je popsán vznik a vývoj řeči a současné výzkumy výskytu poruch řeči u dětí. Práce dále informuje o nejvíce rozšířených poruchách řeči u dětí, opožděném vývoji řeči a jeho prevenci. Ve výzkumné části je pomocí kvantitativní metody zjišťováno, jak moc je moderní technologie dětem dostupná, jak děti spolu s rodiči tráví volný čas či jak jsou na tom děti s vývojem řeči. V závěru je zodpovězena otázka, jestli mají moderní technologie vliv na vznik poruch řeči u dětí.

Klíčová slova

děti, dotazníkové šetření, logopedie, mateřská škola, moderní technologie, řeč, řečové poruchy

Annotation

The bachelor thesis is focused on the issue how is the impact of modern technologies to children's speech disorders. In the theoretical part is described the origin and development of the speech and today's researches of children's speech disorders. The thesis also informs about the most common children's speech disorders, delayed speech development and its prevention. In the practical part is by qualitative method detected, how much are modern technologies accessible to children, how children and their families enjoy their free times or how good is children's speech development. At the end, the question how is the impact of modern technologies to children's speech disorders, is answered.

Keywords

Children, kindergarten, modern technologies, speech, speech disorders, speech therapy, survey

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 ŘEČ, JEJÍ VZNIK A VÝVOJ.....	10
1.1 Biologické základy řeči.....	18
1.2 Přehled jednotlivých výzkumů zaměřených na oblast vývoje jazykových schopností u dětí předškolního a mladšího věku.....	19
1.2.1 Stručná historie výzkumu výskytu řečových poruch u dětí předškolního věku z období 1949–1990.....	19
1.2.2 Současné výzkumy výskytu řečových poruch u dětí.....	20
2 ŘEČOVÉ PORUCHY	23
2.1 Balbutismus (kóktavost)	24
2.2 Tumultus sermonis (breptavost).....	26
2.3 Dyslalie (patlavost)	27
2.4 Mutismus (oněmění)	29
3 OPOŽDĚNÝ VÝVOJ ŘEČI A JEHO PREVENCE	31
3.1 Moderní technologie v domácnosti a jejich vliv na naše děti	34
3.2 Rodina a okolí	35
PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM POMOCÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	38
4.1 Výzkumné otázky	38
4.2 Popis výzkumného vzorku.....	38
4.3 Cílová skupina šetření	39
4.4 Použité metody, sběr dat a harmonogram šetření	40
4.5 Popis výzkumného šetření	40
4.6 Výzkumné cíle	41

4.7	Výsledky výzkumu a jejich interpretace.....	42
4.7.1	Dostupnost moderních technologií v rodinách.....	42
4.7.2	Fyzická obratnost dětí moderní doby.....	43
4.7.3	Trávení volného času dětí	45
4.7.4	Aktivní trávení volného času rodičů s dětmi.....	47
4.7.5	Řečové dovednosti dětí	48
4.8	Vyhodnocení výsledků výzkumu.....	48
4.9	Navrhovaná řešení	49
ZÁVĚR		51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		53
SEZNAM ZKRATEK		56
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		57
SEZNAM PŘÍLOH		58

ÚVOD

Téma této bakalářské práce s názvem Vliv moderních technologií na vznik poruch řeči u dětí si autorka vybrala, protože se domnívá, že děti s nástupem moderní doby a rozvojem techniky stále hůře mluví, a zajímalo ji, čím je to způsobeno a jestli je tomu možné předejít. Mají opravdu moderní technologie, současná doba a vzrůstající nároky na náš čas strávený v zaměstnání dopad na rozvoj dětské řeči? Touto otázkou se autorka bude zabývat v této práci. Zároveň se pokusí potvrdit či vyvrátit hlavní hypotézu, a to zda mají moderní technologie vliv na vznik poruch řeči u dětí.

Autorka se osobně se špatnou mluvou setkala u dětí v mateřské škole, kde je zaměstnaná. Když zjistila, jaké množství dětí navštěvujících mateřskou školu „šišlá“ či jinak komolí mluvu, byla překvapená. Pozorování šišlavé, špatně artikulované či jinak poškozené mluvy ji přivedlo na myšlenku zabývat se touto problematikou v její bakalářské práci, případně se na tuto problematiku zaměřovat dlouhodoběji. Chtěla by v budoucnu být součástí systému, který umožní dětem naučit se správně mluvit a pomůže jim zbavit se získaných negativních návyků. Přála by si, aby se během svého dospívání mohly začleňovat do života a sociálních skupin dle svého výběru a nebyly omezovány svou vadou řeči.

V první kapitole teoretické části se práce zabývá vývojem řeči samotné a výzkumem řečových poruch. Další kapitola se zaměřuje na konkrétní poruchy řeči u dětí, důvody jejich vzniku a jejich nápravné postupy. V poslední, třetí kapitole je uvedena prevence vzniku těchto poruch, ať už v rodině, či během předškolní výchovy.

V praktické části bakalářské práce je provedeno dotazníkové šetření, kde se autorka především snaží najít odpověď na otázku, zda mají moderní technologie špatný vliv na rozvoj dětské řeči. Pro získání této odpovědi byly rodičům prostřednictvím dotazníku položeny další otázky, které autorka v praktické části dále zpracovává.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŘEČ, JEJÍ VZNIK A VÝVOJ

K tomu, abychom se mohli zabývat poruchami řeči u dětí, je nejprve nutné ujasnit, co to vlastně je hlas a řeč, kde a jak vznikají a jak se vyvíjí od narození do přibližně sedmi let, kdy se podle odborníků uzamknou řečová centra.

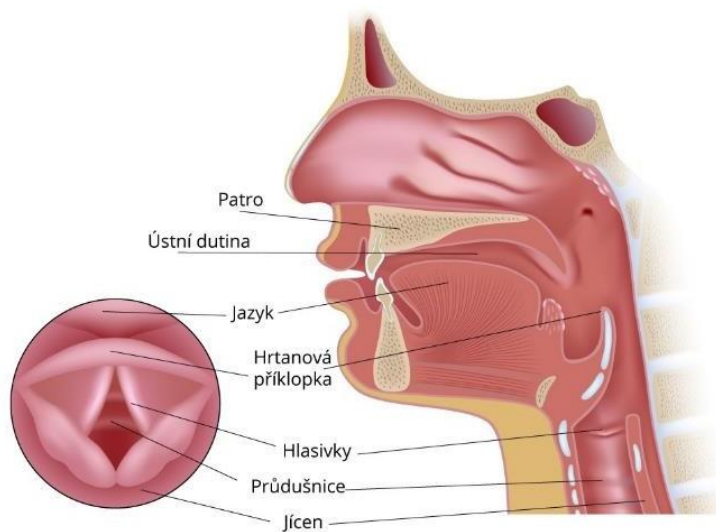
Ptáme-li se, co je to hlas, odborná literatura nám odpoví, že se jedná o zvuk vytvářený hlasivkami. Z hlasu vyplývá, kolik vnitřních i zevních faktorů ovlivňuje kvalitu hlasu a schopnost hlasové práce bez omezení. Hlas je výrazem: anatomického a funkčního stavu hlasového ústrojí, tělesného zdraví, duševní pohody. Vzduch proudící hrtanem narazí v určitém bodě na hlasivkovou štěrbinu, kde se průchodem hlasivkovými svaly zředí a zhušťuje vzduchový sloupec nad hlasivkami a tím vzniká základ hlasu, který se ihned mění vlivem dutin, kterými dále prochází. Charakteristiku a barvu hlasu má každý člověk vlastní. Díky tomuto lidé poznají známé i po letech, kdy jejich tvář již změnil čas, ale jejich hlas zůstává stejný. Charakteristický hlas každé osoby se mění, když prozrazuje své emoce a často i duševní vlastnosti jako jsou například klid, nervozita, ironie i naštvaní. Síla hlasu je nejčastěji dána fyzickými dispozicemi člověka. Silný hlas mají především lidé s klenutým hrudníkem. A naopak lidé s malým hrudníkem či slabými plícemi mají často hlas slabý.¹

---

¹ HAHN, Aleš a kol. *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 390 s. ISBN 978-80-247-0529-3.

Obrázek 1: Hlasivky

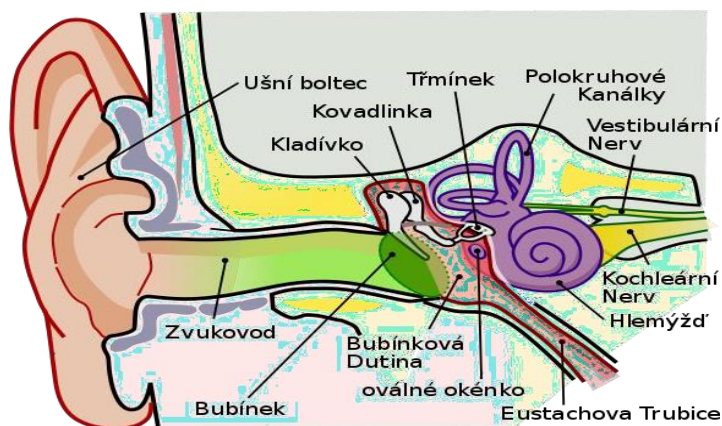
Hlasivka je zúžená oblast hrtanu umožňující vznik hlasu.

Zdroj:²

Řeč je velmi provázána se sluchem, a proto autorka považuje za důležité alespoň okrajově zmínit, co to je sluch a jak funguje sluchové ústrojí. Podle všeobecně uznávaných definic je sluch naše schopnost vnímat zvuky.

Obrázek 2: Sluchové ústrojí

Zdroj:³

² Hlasivky: příznaky a léčba. *Příznaky nemocí* [online]. ©2017 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.symptomy.cz/anatomie/hlasivky>.

³ Anatomy of the Human Ear blank. In: *Wikimedia Commons* [online]. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anatomy_of_the_Human_Ear_blank.svg.

Ve zkratce je možné říct, že zvuk prochází do ucha zvukovodem, naráží do bubínku, ten rozechvívá a způsobená vibrace se přenáší přes kladívko, kovádlíku a třmínek do hlemýžďe. V hlemýždi reagují na vibrace smyslové buňky a ty vedou informace po sluchovém nervu k dalšímu zpracování do mozku.

Schopnost rozeznávat zvuky a jejich zabarvení je u lidí různá. Z toho důvodu existují například lidé, kteří nepoznají, zda někdo zpívá falešně, ani kdyby vyl jako šakal, a na druhém konci této škály jsou lidé, kteří mají tzv. absolutní sluch – tedy slyší i sebenepatrnější změnu tónu, kterou by mnoho jiných lidí neslyšelo. Pokud má člověk jakoukoliv vadu sluchu, je jeho schopnost vyvíjet řeč značně omezena, ne-li rovnou znemožněna. Z toho důvodu je dobré v případě jakékoli řečové vady zajistit vyšetření sluchového aparátu, aby bylo vyloučeno, že vada je způsobena skutečně okolními vlivy, a ne fyzickým nedostatkem. Ostatně toto platí i ohledně vyšetření dalších ústrojí zapojených do vývoje řeči.⁴

Než se od hlasu dostaneme k řeči samotné, je ještě třeba zmínit, jak se z obyčejného hlasu stane řeč. Co způsobuje, že se z hlasu stane artikulovaná řeč? Artikulační neboli hláskované ústrojí. Tímto názvem se označují tři dutiny. Nejmenší z nich je dutina hltanová. Druhou v pořadí dle velikosti je dutina nosní. A třetí a největší dutinou je dutina ústní. V této dutině jsou umístěny nejvýznamnější artikulační části: jazyk a rty. Pomocí nejen těchto dvou částí těla a jejich pohybem či polohou vznikají jednotlivé hlásky.

Artikulační orgány můžeme rozdělit na pasivní a aktivní. Pasivní jsou ty, které jsou orgánem pro artikulaci, samy neartikulují, ale laicky řečeno je o ně artikulováno právě aktivními artikulačními orgány. Mezi pasivní artikulační orgány patří: horní ret, tvrdé patro, měkké patro, horní zuby, alveoly (zvrásněná část za zadními plochami horních zubů) a čípek. Aktivní artikulační orgány jsou ty, které samy vytváří artikulaci, tedy artikulují. Jsou jimi spodní ret, dolní čelist a jazyk.

Konečně se dostáváme k řeči samotné. Obecně uznávaná definice řeči zní: řeč je artikulovaný, nejčastěji zvukový projev člověka, sloužící především ke komunikaci.

---

⁴ KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. 213 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7178-361-7.

Žádný novorozenec se nenarodí se schopností mluvit artikulovaně a plyně nějakým jazykem. Je to důkaz, že se u každého jedince řeč musí nejprve vyvinout. Tento vývoj je v odborné literatuře různě zpracováván, nicméně tato práce se bude držet rozfázování podle Hulínové Michalcové, která má dlouholeté zkušenosti s dětmi a žáky s vadami řeči a je přehledně zpracované.⁵

Hulínová Michalcová rozděluje vývoj řeči do čtyř vývojových fází. V první fázi, tedy těsně od porodu až přibližně do jednoho roku, se dítě vyjadřuje pouze zvuky. Tímto zvukem je nejprve jenom jeden druh křiku, který vyjadřuje všechno. Krátce po porodu, zhruba od šestého týdne, se začne křik dítěte různě měnit. Dítě křičí trochu jinak, když má hlad, když je unavené a chce spát, když ho něco bolí nebo když se snaží upoutat mamčinu pozornost. Časem se také objeví místo křiku tzv. broukání. Objevuje se, když je batole v celkové pohodě a naladěné na hru. Jedná se spíše o pud a líbivost různých vibrací než uvědomělou snahu dítěte něco sdělit. Na konci této fáze, tedy kolem jednoho roku, dítě už obvykle umí nějaká slova, nejčastěji citoslovce, která už umí přiřadit k nějaké konkrétní činnosti či jevu. Patří mezi ně nejčastější „bum“, „bác“, „pa“. Dítě už se tak samo snaží o vlastní mluvený projev.⁶

Ve druhé fázi, tedy od jednoho roku do tří let, se slovní zásoba dítěte rozvíjí, a i když jsou samotná slova často zkomolená, dítě již začíná chápat jejich význam. V tuto chvíli se také rozvíjí symbolické myšlení. U dítěte obvykle po druhém roce vzniká tzv. první „ptací“ období, kdy dítě začíná klást otázky „co“, „kdo“. Následně po třetím roce nastává tzv. druhé „ptací“ období, kdy se dítě již ptá „proč“ nebo „jak“. V průběhu celé této fáze dítě začíná spojovat slova do nekompletních vět. Ve třetí fázi dítě začíná chápat abstraktní pojmy. O věcech konkrétních už mluví, zná je a rozumí jim. Snaží se vyjadřovat pocity, plány, nápady a fantazie. Často se ještě vyskytují špatně vyslovené hlásky, hlavně L, Ř, R, Č, Ž. Čtvrtá a poslední fáze je od čtyř do sedmi let. Řeč dítěte začíná být již souvislá a gramaticky správná. Dítě převážně chápe slovní projev druhých lidí. Kolem sedmého roku se řečové funkce fixují v mozkových centrech a dále už se

---

⁵ HULÍNOVÁ M. I. Řeč a naše dítě. Logopedie Hulínová [online]. 2004 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: http://www.soukromylogoped.sweb.cz/dokumenty/rec_a_nase_dite.doc.

⁶ Tamtéž.

vyvíjí pouze obsah mluveného projevu v závislosti na učení a rozumových schopnostech dítěte.⁷

Celkové shrnutí vývoje řeči u dětí přehledně uvedla i logopedka Ilona Kejkličková pro deník Mladá Fronta Dnes a internetový deník ona.idnes.cz v článku „Nejčastější vady řeči. Kdy musí zasáhnout logoped?“

Co by dítě mělo umět říct

- První hlasovým projevem dítěte je křik.
- 4./6. týden: Dítě si brouká, vyjadřuje se zejména pomocí souhláskových shluků.
- 6. měsíc: Přidávají se další zvuky, kojenec je tvoří pomocí rtů a přední části jazyka, typické je „blm“.
- 7. měsíc: Pokouší se opakovat slabiky, které slyší, například: baba, táta.
- 8. měsíc: Po matce opakuje jednoduchá slova a slabiky, tomuto období se říká žvatlání.
- 10. měsíc: Dítě si začíná hrát s mluvidly, zavírá a špulí ústa. Slova opakuje hlavně po matce, většinou jde o citově zabarvená slova.
- 1 rok: Samostatně tvoří základní dvouslabičná slova, rozumí jednotlivým pokynům a umí na ně reagovat.
- 1,5 roku: Tvoří jednotlivé věty, gestikuluje, používá několik zabarvení hlasu.
- 2 roky: Rozvíjí slovní zásobu, zatím zná asi 50 slov. Je důležité, aby rodiče opravovali nesprávné znění slov. Složitější slova mohou dělat potíže. Matka popisuje dítěti všechno, co kolem sebe vidí.
- 2,5 roku: Dítě klade slova vedle sebe, podstatná jména užívá v prvním pádu a slovesa v infinitivu. Říká tedy např.: „táta – pá“, „auto – tů“. Je nutné nesprávné tvary ihned opravovat, aby se dětem nezafixovaly.
- 3 roky: Pro tento věk je charakteristický prudký rozvoj řeči. Dítě své okolí mučí otázkou „proč?“, díky které si rozšiřuje slovní zásobu. Dítě si povídá se svými hračkami, učí se vést dialog.

---

⁷ HULÍNOVÁ M. I. Řeč a naše dítě. Logopedie Hulínová [online]. 2004 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: http://www.soukromylogoped.sweb.cz/dokumenty/rec_a_nase_dite.doc.

- 4 roky: Slovní zásoba má obsahovat 2000 až 2500 slov. Dítě už užívá větné celky, umí recitovat básničky. Dítě by mělo správně užívat měkčené hlásky Ď, Ť, Ň.
- Předškolní věk: V této době se dítě učí vyslovovat správně jednotlivé hlásky mluvené řeči. Postupně se zdokonalují. Až se naučí vyslovovat změkčené hlásky, mělo by se zdokonalovat ve vyslovování K a G, později v sykavkách a hlásce L. Nejpozději se naučí hlásku R a Ř. Před nástupem do školy už by měla být výslovnost v pořádku.⁸

Děti se často nenaučí slovo na poprvé, ale až na více pokusů. Poprvé mu slovo řekne matka označením určité věci a jejím pojmenováním: „Podívej, tohle je míč“. Podruhé se matka na věc zeptá: „Kde je ten míč?“ A potřetí se matka dítěte zeptá: „Co je to?“ A dítě již samo odpoví: „Míč“.

Každý člověk může svou vrozenou schopnost mluvit rozvíjet pouze v kontaktu s mluvícím okolím. To vysvětluje, proč dítě v Čechách řekne „baf“, kdežto dítě v anglicky mluvící zemi „boo“. Také to vysvětluje, proč, i když mají všechna batolata skoro stejné fyzické dispozice (vynecháme-li batolata s nějakými postiženími, ať už sluchového, či řečového aparátu), tak každé z nich se umí naučit jiný, i složitější jazyk. Tuto teorii potvrzují i tzv. bilingvní děti, tedy děti, které mají každého rodiče s jiným mateřským jazykem.

„Multikulturní společnost (...) se pomalu stává i záležitostí České republiky a stále více Čechů si volí za svého partnera cizince, a stojí tak každou nohou v jiné kultuře. Touto volbou se většina rodin stává vícejazyčnými a pro výchovu dětí je třeba nastavit určitá pravidla, aby dítě zvládlo náročnější, pro něj ale obohacující způsob komunikace.“⁹

Jak vlastně vypadá vývoj řeči dětí v bilingvních rodinách? Princip vývoje řeči zůstává stále stejný s tím, že dítě odposlouchává řeč od svých rodičů. Změna je zde hlavně

⁸ Nejčastější vady řeči. Kdy musí zasáhnout logoped. *OnaDnes.cz: Čtení o ženách, jaké opravdu jsou* [online]. ©2019, 26. září 2009 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/zdravi/nejcastejsi-vady-reci-kdy-musi-zasahnout-logoped.A090925_112831_zdravi_ves.

⁹ Rozhovor s PhDr. Marcelou Kottbauer Trávníčkovou na téma "Bilingvní výchova dětí". *Fitra - knihovna* [online]. 8. 2. 2013 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://meccaaudio.blogspot.com/2013/02/rozhovor-s-phdr-marcelou-kottbauer.html>.

v tom, že na dítě mluví dva lidé každý jiným jazykem. Je možné si zvolit, zda bude dítě učeno dvěma různými jazykům najednou, či zda bude učeno jeden jazyk po druhém. Je několik základních bodů, které by měli rodiče bilingvních dětí dodržovat. Hlavním pravidlem je, že hned od narození by měl na dítě každý rodič mluvit jedním, ideálně svým, mateřským jazykem. Protože dítě již od narození vnímá řeč, kterou na něj mluví jeho rodiče, její intonaci a frázování. To platí i zde, a aby byla pro dítě vytvořena alespoň nějaká stálost, je třeba toto pravidlo dodržovat. Druhým pravidlem je nutnost dohodnout, jak budou rodiče mluvit spolu. Ideální situace je taková, kdy rodiče umí oba jazyky a mohou tedy mluvit na dítě i mezi sebou každý svým vlastním jazykem. Tím se usnadní i třetí pravidlo, kterým je nutnost považovat bilingvnost za zcela přirozenou a tak ji i prezentovat dítěti. A čtvrtým a neméně důležitým pravidlem je nemít přehnané nároky. Toto pravidlo je významné i u jednojazyčně mluvících dětí. Zde je ale kladen důraz spíše na to, že dítě bude pravděpodobně umět jeden jazyk lépe a druhý hůře a rodiče by s tím měli dopředu počítat a neočekávat od svých dětí nemožné.¹⁰

U bilingvních dětí může častěji nastat opožděný vývoj řeči, který ale nemusí být způsoben žádnou z výše jmenovaných příčin, ale prostě jen tím, že dítěti déle trvá vytvořit dostatek šedé kůry mozkové a déle také trvá pojmenovat jednotlivé věci. Jakmile však toto zvládne, rozmluví se plynule. Bilingvní děti mají jednu fázi vývoje řeči navíc na rozdíl od jednojazyčných dětí a to je období míchání obou jazyků dohromady. Jedná se o období, kdy děti si třeba nemohou vzpomenout na slovo v jednom jazyce, a tak použijí slovo v jazyce druhém. Nicméně při citlivém přístupu rodičů, kdy dítě je jemně upozorněno na to, že použilo jiný jazyk, je toto období jenom jedním, dalším vývojem stupněm řeči.

„V rozvoji řeči u bilingvních dětí může trvat déle, než začnou samy mluvit, mohou jeden z jazyků po nějakou dobu odmítat, jazyky se jim budou míchat při skládání delších vět apod. Nicméně dle psychologů má bilingvní prostředí na děti převážně pozitivní vliv.

---

¹⁰ Výchova bilingvních dětí. *Mimi klub Globus Bonus* [online]. Globus, ©2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.mimi-klub.cz/radce-mimi-klubu/detail/621-vychova-bilingvnich-deti>.

Vedle perfektní znalosti dvou jazyků mohou získat větší schopnost kreativního myšlení a snadnější oddělování významu slova od jeho zvuku.“¹¹

Ale zpět k jednojazyčně mluvícím dětem, kterých je většina. Každé dítě je jiné, má jiné vlastnosti a schopnosti a žije v jiných sociálních a kulturních podmínkách. Přesto je dle Kutálkové možné stanovit základní pravidla, která platí pro všechny a díky nimž se řeč každého dítěte může správně vyvíjet. V knize „Logopedická prevence“ rozděluje Kutálková tato pravidla do několika obecných bodů. Prvním bodem je dostatek přiměřených podnětů pro dítě. Zde nastává problém s interpretací slova dostatek, protože každý rodič vidí jako dostatečné jiné množství i kvalitu podnětů. Od tohoto bodu se odvíjí druhý bod, což je respektování věku dítěte. Je samozřejmé, že rodiče by neměli své děti učit něco, k čemu děti nemají kapacitu či věk. Ambiciózní rodiče by pro to, aby jejich dítě dosáhlo úspěchu, udělali mnoho. A často nevědomky na úkor dítěte.

Dalším bodem je potřeba respektovat dosažený stupeň vývoje dítěte. Tento bod se podle Kutálkové dost prolíná s bodem předchozím. Není potřeba dítě nutit něco dělat až za hranici. Vlastně není třeba děti nutit dělat cokoli. Je třeba je motivovat, aby to chtěly dělat samy. Protože dělat něco ze svobodné vůle je daleko snazší cesta k úspěchu. Mezi další body radí Kutálková zájmy, pochvalu a trpělivost. Každé dítě má nějaké zájmy, při jejich rozvíjení ve schopnosti. Každé dítě je třeba za jakkoliv malé úspěchy chválit a tím ho podpořit v jeho cestě za poznáním. A každý rodič by měl dostat spolu s dítětem i náhradní dávku trpělivosti. Dnešní doba trpělivosti moc nepřeje. Když rodiče přichází z práce unavení nebo rozčilení, sotva mohou mít dostatek trpělivosti na věčné dětské otázky, na hraní si a autíčky nebo panenkami pořád dokola.¹²

Dalším pravidlem je rozvoj tělesné obratnosti. Tohle nám přijde velmi zajímavé, protože si myslím, že potřeba motivovat děti, respektovat jejich vývoj a ostatní výše zmíněné body jsou všeobecně známé. Ale vědí rodiče, že stejně důležitý pro rozvoj řeči je i rozvoj obratnosti? Že je třeba, aby dítě umělo ovládat své ruce a nohy k tomu, aby mohlo dobře mluvit a vyjadřovat se? Domnívám se, že ne. Protože rozvoj řeči je

---

¹¹ Výchova bilingvních dětí. *Mimi klub Globus Bonus* [online]. Globus, ©2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.mimi-klub.cz/radce-mimi-klubu/detail/621-vychova-bilingvnych-deti>.

¹² KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. 213 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7178-361-7.

dlouhodobá záležitost, je dobré obrnit se trpělivostí, které sice není nazbyt, ale s její přítomností probíhá rozvoj řeči dítěte snáze a lépe.

1.1 Biologické základy řeči

Od narození dítěte je jeho mozek schopný se učit a přijímat nové poznatky. Dochází k tomu v rámci obligatorního (povinného) a fakultativního (nepovinného) období. Povinné období trvá od narození do věku 4 až 5 let. Všechny poznatky, které dítě v tomto období získá, jsou do mozku trvale vtisknuty a není nutné je opakovat. Jedná se např. o mateřský jazyk, který dítě již nikdy nezapomene. Období nepovinné nastává mezi 4. až 5. rokem věku a trvá až do konce života. V tomto období je nutné učení věnovat spoustu času a energie, aby se daná osoba nové informace naučila. Je potřeba je stále opakovat a i přesto v nich děláme často chyby.¹³

Základním pilířem řečové komunikace je bezesporu mozek, bez jehož funkčnosti bychom nebyli schopni komunikovat. Existují dvě teorie, které to potvrzují. Teorie lokalizacionistická nám říká, že poškození určitých center mozku vede ke konkrétním typům poruch řeči. Např. při poškození motorického centra není člověk schopen ovládat pohybové stereotypy mluvidel. Pokud je narušeno senzorické centrum, má člověk potíže s ukládáním řečových obrazů. V případě poškození sluchového centra dochází k problémům v oblasti rozpoznávání sluchových zvuků řeči. Teorie antilokalizacionistická uvádí, že pro řeč má největší význam obrovské množství spojující celé mozkové kůry. Postižení či narušení jakékoliv části mozku může mít za následek poškození řeči, které nelze předem odhadnout.¹⁴

Biologické základy řeči mají organický a funkční základ. Do účelného základu patří mozek, který se podílí na expresní i receptivní složce řeči a je nejdůležitějším

---

¹³ LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. 156 s. ISBN 80-7315-038-7.
PAŠTIKOVÁ, T. *Vývoj jazykových schopností u dětí předškolního věku*. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Speciální pedagogika. Vedoucí: doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D., [online]. 2015 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://theses.cz/id/Ovkemv/Bc._Tereza_Pastikova_Priloha_k_diplomove_praci_2015.pdf.

¹⁴ Tamtéž.

podkladem pro tvorbu řeči, dále sluch, který se také podílí na obou složkách řeči. Větší význam má ale v pasivní oblasti, protože při jeho narušení je znemožněna spontánní řečová produkce.¹⁵

1.2 Přehled jednotlivých výzkumů zaměřených na oblast vývoje jazykových schopností u dětí předškolního a mladšího věku

Doposud není v České republice dostatek validních informací o úrovni řečových schopností dětí předškolního a mladšího školního věku, které by vypovídaly o tom, jaké zastoupení odchylek artikulace je přítomno na našem území.¹⁶

1.2.1 Stručná historie výzkumu výskytu řečových poruch u dětí předškolního věku z období 1949–1990

Za první rozsáhlý výzkum zaměřený na výskyt dyslalie (patlavost) a dalších vad a poruch řeči lze považovat výzkum realizovaný Logopedickým ústavem v Praze pod záštitou Ministerstva školství, věd a umění z 5. 4. 1949. Smyslem tohoto výzkumného šetření bylo stanovit podmínky pro tvorbu logopedických zařízení a kurzů pro pracovníky zabývající se nápravou vad řeči a pro tvorbu logopedických stanic či ústavů. Výsledný dokument se poté stal podkladem k pozdější tvorbě směrnic Ministerstva zdravotnictví k 20. 2. 1952 (č. 34-214/11068-51). Kvůli tomu, že šetření nebylo celoplošné a byly v něm zahrnuty také výsledky z předcházejícího šetření, jej nelze považovat za zcela směrodatné. V rámci šetření bylo testováno celkem 78 512 dětí, přičemž 38,4 % dětí ve věku 5 až 6 let trpělo dyslalií, 0,6 % pak koktavostí (balbuties). V národní škole byla dyslalie zjištěna u 18,2 % dětí a koktavost u 1,6 % dětí. Na střední

---

¹⁵ LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. 156 s. ISBN 80-7315-038-7.
PAŠTIKOVÁ, T. *Vývoj jazykových schopností u dětí předškolního věku*. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Speciální pedagogika. Vedoucí: doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D., [online]. 2015 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://theses.cz/id/0vkemv/Bc._Tereza_Pastikova_Priloha_k_diplomove_praci_2015.pdf.

¹⁶ Tamtéž.

škole zjistili přítomnost dyslalie u 8,8 % studentů. Koktavost v dospělém věku byla přítomna u 0,6 % dospělých.¹⁷

Další výzkum zaměřený na počátek školní docházky provedla v letech 1989–1990 Benešová a kolektiv autorů. Výzkumu se účastnilo celkem 5599 žáků prvního ročníku. U 38,13 % žáků byla zjištěna přítomnost poruchy výslovnosti, přičemž 58 % tvořili chlapci a 43 % dívky.¹⁸

1.2.2 Současné výzkumy výskytu řečových poruch u dětí

V současnosti se koktavost vyskytuje u 4–5 % dětské populace, breptavost pak u 1,5 % dětí na počátku školní docházky.¹⁹ Neubauer Karel dále uvádí, že se dyslalie vyskytuje u 40 % dětí na počátku školní docházky.²⁰ V rámci diplomových prací na Pedagogické fakultě v Praze proběhla dvě výzkumná šetření zaměřená na přítomnost odchylek artikulace u skupiny dětí na počátku školní docházky.²¹

První výzkumné šetření provedla Hanušová Šárka v roce 2007. Zkoumala skupinu 1137 dětí ve věku 5 až 6 let, které v letech 1985–2006 navštěvovaly stejnou mateřskou školu v Praze. Z výzkumu vyplývá, že se přítomnost odchylek v artikulaci od roku 1985 postupně snižovala. V tomto roce byla porucha řeči přítomnou u 55 % dětí, v roce 2007 pak pouze u 44 % dětí.²²

V roce 2010 provedla druhý výzkum Novotná Soňa, která se zaměřila na skupinu 1820 dětí ve věku 6 až 7 let, které přicházely k zápisu do 1. ročníků tří základních škol

---

¹⁷ KRAHULCOVÁ, B. *Dyslalie - patlavost: vady a poruchy výslovnosti*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Beakra, 2013. 295 s. ISBN 978-80-903863-1-0.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 359 s. ISBN 80-7178-801-5.

²⁰ NEUBAUER, K. *Artikulace a fonologické rozlišování hlásek: jak předcházet rozvoji odchylek výslovnosti u dětí*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobíáš, 2011. 63 s. ISBN 978-80-7311-118-2.

²¹ LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. 156 s. ISBN 80-7315-038-7.

PAŠTIKOVÁ, T. *Vývoj jazykových schopností u dětí předškolního věku*. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Speciální pedagogika. Vedoucí: doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D., [online]. 2015 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z:

https://theses.cz/id/0vkemv/Bc._Tereza_Pastikova_Priloha_k_diplomove_praci_2015.pdf.

²² Tamtéž.

v Praze. Jednalo se o období od roku 1996 do roku 2010. Současně se zabývala porovnáním předchozích šetření, která v letech 1948 a 1999 proběhla na území České republiky. Z výzkumu je dále patrné, že u 46 dětí zařazených do dvou tříd došlo ke snížení počtu odchylek ve výslovnosti sykavek, neboť je v roce 1948 vyslovovalo špatně 40 % a v roce 2010 již pouhých 32,5 % dětí. Dále lze zaznamenat změnu odchylek ve výslovnosti hlásek L, R a Ř. V roce 1948 došlo u hlásek L ke zvýšení odchylek ve výslovnosti ze 4,8 % na 19 %, u hlásek R ze 45 % na 59 %. U hlásky Ř došlo od roku 1948 ke zlepšení její výslovnosti, a to z původních 69 % na 57,5 %.²³

Průcha Jan uvádí, že výzkum provedla i Býtešnicková Ilona v roce 2007 na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Jednalo se o šetření zaměřené na zjištění stavu jazykové vybavenosti předškolních dětí. V rámci výzkumu pracovala s 2524 dětmi s různými řečovými nedostatky z jihomoravských mateřských škol v období před nástupem do 1. ročníku. Z výzkumu vyplynulo, že 33,4 % dětí je schopno se vyjadřovat v souvislých větách. U 29,8 % se projevila malá slovní zásoba, 27 % dětí mělo nepoškozenou výslovnost. Dále pak 22,3 % dětí mělo dobrou grafomotoriku, 17,9 % dokázalo správně analyzovat slova, 12,7 % zvládlo fonematické rozlišování hlásek. Celkem 265 dětí, tedy 10,5 % z celkového počtu, mělo správnou gramatickou stavbu vět. Odpovídající sluchovou paměť mělo 9,4 % dětí a 7,5 % dětí bylo schopno porozumět řeči. Zjištěné nedostatky poukazují na poměrně velkou nepřítomnost dětí ve věku 6 let v oblasti úrovně jejich řečových schopností před zahájením povinné školní docházky. Tyto nedostatky mohou mít nepříznivý vliv na další vývoje dítěte, jeho školní úspěšnost i jeho sociální interakci v rámci třídního kolektivu. V další části výzkumu komparovala očekávané výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání 2004 navržené pro děti na konci předškolního období spolu s reálnými daty zjištěné úrovně komunikační kompetence dětí.²⁴

---

²³ LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. 156 s. ISBN 80-7315-038-7.
PAŠTIKOVÁ, T. *Vývoj jazykových schopností u dětí předškolního věku*. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Speciální pedagogika. Vedoucí: doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D., [online]. 2015 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://theses.cz/id/Ovkemv/Bc._Tereza_Pastikova_Priloha_k_diplomove_praci_2015.pdf.

²⁴ PRŮCHA, J. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 199 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3603-7.

RVP PV plánoval, že budou děti schopny následujících dvou kompetencí:

1. Kompetence A

Samostatně a smysluplně vyjadřovat ve vhodně zformulovaných větách své myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky.

2. Kompetence B

Porozumět slyšenému včetně zachycení hlavní myšlenky příběhu, dále sledovat děj a zopakovat ho ve správných větách.²⁵

Z výzkumného šetření Novotné vyplývá, že výborné úrovně komunikačních kompetencí A dosahuje 17,1 %, velmi dobré úrovně 17,5 %, průměrné úrovně 31,5 %, spíše špatné úrovně 30,3 % a 3,6 % dětí úrovně špatné. Vzhledem ke komunikační kompetenci B dosahuje 12,8 % děti výborné úrovně, 22,3 % velmi dobré úrovně, 33,3 % průměrné, 24,9 % spíše špatné a 6,6 % špatné úrovně. Je tedy patrné, že až třetina dětí zahajuje školní docházku se špatnou úrovní komunikačních kompetencí. Z toho lze usoudit, že se jedná buď o děti, které nejsou v důsledku nevyhovující úrovně komunikační kompetence dostatečně připraveny k zahájení povinného vzdělávání, nebo jsou v RVP PV očekávané výstupy v oblasti jazyka a komunikace nastaveny nepřiměřeně a jsou tak náročné, že jich značná část dětí není schopna dosáhnout.²⁶

---

²⁵ PRŮCHA, J. Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 199 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3603-7.

²⁶ Tamtéž.

2 ŘEČOVÉ PORUCHY

Předcházející kapitola vysvětlila, co je to řeč, jak a kde se vyvíjí a co mohou rodiče udělat pro to, aby se správně rozvíjela řeč potomků. Dále bych se ráda zaměřila na to, co se děje, když se správný rozvoj řeči nedaří, čím to může být způsobené a čím je tomu možné předejít. Protože věříme v prevenci, hned na úvod této kapitoly bych ráda uvedla pár bodů, na kterých se shoduje převážná část logopedické obce a které mohou pomoci předejít poruchám řeči u dětí do sedmi let. Opět samozřejmě nepočítáme děti, které mají jakoukoli vrozenou vadu řečového či sluchového aparátu.

Základem prevence řečových poruch jsou následující zásady:

- Mluvit s dítětem, odpovídat na jeho otázky, ukazovat mu nové věci a pojmenovávat je, popisovat, co zrovna děláme.
- Vyprávět či číst dítěti pohádky, říkat říkanky, učit se básničky a písničky.
- Poslouchat své děti, když něco říkají, vydržet jim naslouchat, i když se nevyjadřují správně a trvá jim to déle.
- Nenechávat dítě sledovat televizi příliš dlouho.
- Od narození na něj mluvit správně, nešišlat.

Vzhledem k tomu, že řečová centra se uzamykají kolem sedmého roku věku dítěte, je možné obecně říci, že nesprávná výslovnost je do sedmi let pouze vývojovým jevem a po sedmém roce se již jedná o vadu. A jelikož tato práce se zaměřuje na poruchy řeči u dětí, budeme se zabývat právě zmíněnými jevy, a ne vadami řeči obecně. Jak víme a jak jsme již výše zmínili, každé dítě je jiné, takže nejde obecně udat deset pravidel, podle kterých se stačí řídit, a napravíme každému dítěti řeč, tak aby po sedmém roce života mluvilo jako kniha.²⁷

Zaměříme se tedy nejprve na příčiny poruch výslovnosti a jejich možnou prevenci. Jednou z nejčastějších příčin je tzv. mluvní vzor. Tedy pokud na dítě mluví někdo, kdo má vadu řeči nebo špatný řečový návyk, předává toto i dítěti. Největším problémem

---

²⁷ ŠKODOVÁ, E. Děti a mluvení. In: ZDRAV.cz: Zdraví a zdravotnictví [online]. ©2003 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.zdrav.cz>.

bývá špatná řeč matky, která na dítě mluví obvykle nejčastěji, a to již od jeho narození. Dítě ji tak poslouchá a odposlouchává špatnou řeč ještě v době, kdy samo mluvit neumí a ani se o to vědomě nepokouší. Je tedy třeba, aby dítě mělo ve svém životě dobrý mluvní vzor. A stejně tak je potřeba na dítě nešíšlat. Naopak snahou o vlastní správnou řeč motivujeme dítě k tomu, aby se snažilo mluvit tak dobře jako matka.²⁸

Další velkou příčinou jsou nevhodné výchovné postupy. Jak již bylo zmíněno výše, nedostatek času, trpělivosti či zájmu o dítě může způsobit, že dítě nemá dostatek příležitostí k rozvoji motoriky, a to nejen motoriky mluvidel. Je dobré dítě učit lézt a podlézat, rozvíjet jeho jemnou a hrubou motorikou. Pro dítě je pak přirozenější snažit se stejným způsobem rozhýbat i jazyk a rty, když to umí u ostatních částí těla. Stejně tak když nemá dostatek podnětů ke cvičení zrakové pozornosti, není pak samo schopno všimnout si drobných odlišností v ohybu rtu či jazyka při vyslovování. Další příčinou mohou být nedostatky ve sluchovém rozlišování. Slyší-li dítě špatně, nemůže pak bezchybně opakovat.²⁹

V následující části kapitola pojednává o nejrozšířenějších jevech, kterými jsou balbuties (koktavost), tumultus sermonis (breptavost), dyslalie (patlavost), mutismus (oněmění).

2.1 Balbutismus (koktavost)

Koktavost, odborně balbutismus, je řečová porucha, při které je plynulost řeči neúmyslně přerušována opakováním jednotlivých slabik či částí slov nebo jejich nechtěným prodlužováním. Nejznámějším projevem koktavosti je často zesměšňované rychlé opakování hlásek či slabik, ale i když je řeč proložena neúmyslnými pauzami, kdy koktavý člověk není schopen vydat žádný zvuk, jedná se o koktavost.

Jaké jsou příčiny koktavosti? Častou příčinou je vystavení dítěte výrazně zvýšeným nárokům. Tím není myšleno přetěžování dítěte rodičem, i když i toto může být příčina, ale spíše přetížení organismu přílišnou snahou samotného dítěte. První kritické období

---

²⁸ LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 359 s. ISBN 80-7178-801-5.

²⁹ Tamtéž.

se objevuje kolem tří let věku. Dítě se konečně naučilo používat slova a něco vyjádřit a najednou by toho chtělo sdělit hodně a rychle a nejlépe hned. Druhým podobně kritickým obdobím je pro dítě nástup do první třídy, kdy se na něj začnou klást velké nároky, na které do té doby nebylo zvyklé.

Nicméně nejčastější příčinou koktavosti u dětí jsou výchovné vlivy nebo spíše nepřiměřené výchovné metody. Nejlépe se toto dá popsat na starém rčení ode zdi ke zdi. Tedy ani výchova přespříliš chladná a věcná a přespříliš organizovaná, ale ani výchova přespříliš benevolentní až nedůsledná. V podstatě jakákoliv nevyvážená výchova není pro dítě dobrá. Protože pokaždé mu něco schází. Buď teplo domova a pocit bezpečí, anebo určitý řád a motivace. Ideální by tedy byla pro dítě výchova někde uprostřed. Trocha organizovanosti spolu s volným časem pro hraní a rozvoj fantazie. Trocha řádu, ale i prostor pro legraci. Každá matka se jistě snaží svému dítěti dát jen to nejlepší, ale možná by bylo dobré naučit maminky, že není nutné být nejlepší a že někdy by obyčejná „dobrá výchova“ udělala dítěti rozhodně větší službu.

Další velkou příčinou koktavosti jsou změny obecně takové. Již jsme zmínili nástup do mateřské či základní školy, rozvod rodičů, příchod nového sourozence, přestěhování nebo třeba také nový kolektiv na nějakém kroužku. A poslední příčinou, kterou zde zmíníme, je nějaký traumatický zážitek. Například když dítě nestačí vystoupit z tramvaje, protože se zavřou dveře, leknutí či svědectví nějakého silně emotivního činu, většinou spíše negativního. Koktavost samu většinou nezpůsobí jedna jediná příčina sama o sobě. Často se jich sejde i více. A potom se objeví jedna, která spolu s těmi dosavadními koktavost odstartuje. Obecně také platí, že čím emocionálně labilnější jedinec, čím zdravotně slabší, tím menší nebo méně výrazná je třeba příčina, aby vznikla koktavost.

A jaká je nejlepší prevence koktavosti? Doporučené zásady byly již zmíněny výše. Pro dítě je nejlepší výchova přiměřená jeho schopnostem, a pokud jsou známy, tak i zálibám. Dále je rozhodně vhodné se vyvarovat přílišných zvratů v životě dítěte, hlavně v náročnějších obdobích. Tedy nestěhovat se v roce, kdy jde dítě do první třídy základní školy nebo do mateřské školy. V případě, že do rodiny přibude sourozenec, mít na paměti i potřeby druhého dítěte a také jeho možnou zvýšenou citlivost. Také se doporučuje maminkám snažit se dítě zvykat i na jiné lidi než na matku samotnou, aby si

dítě nevytvořilo přílišnou závislost na matce a pak nemělo sociální handicap. Nicméně nic ze zmíněného nedělat násilně. O všem s dítětem podrobně mluvit a připravovat ho na nastávající situace.

Dá se koktavosti zbavit? A jak? Všeobecně bez konkrétního případu či situace platí, že příčina se dá většinou vypořádat. Pokud se nám to povede, může pomoci, pokud se nám podaří zajistit dítěti režim s jistou pravidelností. Jídlo, spánek, pohyb a odpočinek. Vše udržovat v klidové atmosféře, ale pokud možno co nejméně násilně. Dopřát dítěti jistotu, že věci se dějí v nějakém sledu, že ví, co má očekávat. Také je dobré omezit přísun nových informací a vyvarovat se větších emocionálních výkyvů. Vyprávění známých říkanek, čtení pohádek a zpívání známých písniček pomůže dítěti správně při mluvení dýchat.

Stereotypní režim s klidnou a milující atmosférou bez emocionálních výkyvů je ideálním začátkem při zbavování se koktavosti.

2.2 Tumultus sermonis (breptavost)

Breptavost je typická nápadným zrychlováním mluvy, které se často stupňuje až k nesrozumitelnosti, protože člověk v rychlosti „polyká“ slabiky a často i celá slova, takže věty ztrácejí smysl.

Jaké jsou příznaky breptavosti? Jak ji odlišit od koktavosti? Existují dvě teorie, proč breptavost vzniká. První tvrdí, že breptaví lidé toho chtějí hodně sdělit, ale jejich mluvidla nestíhají ten nápor, nejsou dostatečně obratná. Druhá teorie tvrdí, že se jedná o určitý druh lehké mozkové dysfunkce, a tudíž že bychom breptavým lidem našli na EEG určitou, i kdyby malou, odchylku. Hlavním příznakem je zrychlení tempa řeči. Nejlépe si toho můžeme všimnout při delších větách či slovním projevu. Řeč breptajícího člověka se zrychluje, začínají vypadávat hlásky, případně slabiky. Dalším

příznakem jsou špatně vyslovené hlásky, protože breptavý člověk ve spěchu nějakou hlásku vysloví špatně. Také rytmus řeči bývá narušen spěchem.³⁰

Při otázce, jak ji odlišit od koktavosti, je největším rozdílem přístup postižených lidí. Lidé, kteří trpí koktavostí, si svou vadu uvědomují, překáží jim v komunikaci, často se za ni stydí. Kdežto lidé trpící breptavostí si svou vadu ani neuvědomují. Nikterak jim tedy neubírá na sebevědomí ani je neomezuje při komunikaci. V běžném životě se setkáme i s dospělými, kteří breptají, nicméně to vyhodnotíme, jako že je jim pouze špatně rozumět.³¹

Jak může logopedie pomoci? Jak se breptavosti zbavit? Zbavit se breptavosti je během na dlouhou trať stejně jako u ostatních logopedických vad. O to horší je, že když dítě samotné vada netrápí, motivace se jí zbavit je snižena. Nicméně podaří-li se zlepšit plynulost řeči, naučit dítě správně dýchat, hodně to pomůže. Také je u dětí dobré je vždy nějak nenápadně upozornit na to, že opět zrychlily řeč. Vhodné je předem domluvit s dítětem nějaké malé nenápadné gesto, které na sebe na veřejnosti nepřitahuje pozornost a není verbální, takže nevstupuje dítěti do projevu a neruší ho ve vyjádření myšlenky.³²

2.3 Dyslalie (patlavost)

Patlavost neboli dyslalie je nejčastější poruchou řeči nejen v dětském věku. Jedná se o narušení výslovnosti jedné nebo více hlásek. Je však velmi důležité odlišit nesprávnou výslovnost od výslovnosti vadné. Nesprávnou výslovnost má každý člověk v nějakém věku. Jedná se o učení se konkrétní hlásky, neustálení její tvorby. Vadná výslovnost neboli patlavost je přetrvávající chyba výslovnosti jedné nebo více hlásek z hlediska zvuku hlásky, mechanismu či místa a způsobu jejího tvoření nebo obojího.³³

---

³⁰ KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. 213 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7178-361-7.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ KRAHULCOVÁ, B. *Dyslalie - patlavost: vady a poruchy výslovnosti*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Beakra, 2013. 295 s. ISBN 978-80-903863-1-0.

Vada řeči je něco, co se samotným vývojem málokdy spraví, a je třeba pomoc odborníků. Protože každému vývojovému období odpovídá výslovnost určitých hlásek, nemůžeme říct, že když dítě ve dvou letech neumí R, tak trpí patlavostí. Na webových stránkách logopedonline.cz je znázorněna tabulka, která ukazuje stručný vývoj výslovnosti jednotlivých hlásek v určitém věku. Pro přehled ji přikládáme níže.³⁴

Tabulka 1: Stručný popis vývoje artikulace v závislosti na věku dítěte

Věk	Rozvoj slovní zásoby	Vývoj výslovnosti
do 1 roku	Dítě rozumí jednoduchým pokynům a začíná opakovat jednoduchá slova, která slyší.	M B P A E I O U D T N J
do 2,5 let	Tvoří jednoduché věty, od dvou let se ptá „co to je“, rozlišuje svou slovní zásobu.	K G H CH V F OU AU
do 3,5 let	Mluví ve větách, začíná si osvojovat gramatickou stavbu vět, ptá se „proč“. Rozšiřuje dále slovní zásobu. Začíná se tvořit verbální (slovní) paměť.	Zvládá N D T L i artikulačně Bě Pě Mě Vě
do 4,5 let	Dokončuje se gramatická stavba vět, dítě již chápe děj a umí ho vyprávět.	Ň Ď ť Vyvíjí se Č Š Ž
do 6,5 let	Dítě chápe složité děje, má již velkou slovní zásobu, gramaticky zvládá jednoduchá souvětí.	C S Z R Ř kombinace ČŠŽ a CSZ

Zdroj:³⁵

Všeobecně se logopedická obec shodne na tom, že každý jedinec je jiný a stejně tak je jiný i každý vývoj řeči. Proto je velice důležité, aby byl vždy respektován přirozený

³⁴ Logopedie online: váš průvodce světem logopedie [online]. ©2018 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.logopedonline.cz>.

³⁵ Dyslalie. Logopedie online: váš průvodce světem logopedie [online]. ©2018 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.logopedonline.cz/poruchy-reci/dyslalie>.

vývoj dítěte i jeho řeč. Nikdy není dobré tlačit na dítě či po něm vyžadovat nemožné. Tyto činy vytvářejí prostředí pro vadu řeči jako dělané.

Jaké jsou příčiny patlavosti? Jako první zde vidíme již několikrát zmíněný řečový vzor. Pro dítě je velmi důležité, v jakém prostředí vyrůstá. Chladný projev rodičů může u dítěte vést k tomu, že se bude vyjadřovat jednoslovně, a tedy nebude používat dostatek hlásek a slov na to, aby se je všechny naučilo správně. Na druhou stranu příliš emocionální a šišlavý projev rodičů k dítěti může naopak vést ke špatnému naučení se hlásek. Další příčinou patlavosti je neohebnost artikulačního ústrojí. Zde je důležité s dítětem procvičovat aktivní artikulační orgány tak, aby dítě umělo ony orgány používat. Další častou příčinou patlavosti bývá vada sluchu. Jakmile dítě hlásky špatně slyší, nemůže je, ani kdyby sebevíce chtělo, správně vyslovovat. Jako jednu z dalších hlavních příčin vidíme časté napomínání dítěte za nesprávnou výslovnost. Pokud je dítěti jeho nedostatek často předkládán, vytvoří se v dítěti blok a dítě potom přestane dané slovo používat, či dokonce může začít méně komunikovat celkově.

Jaká je prevence patlavosti? Zde lze aplikovat všech pět bodů uvedených na začátku této kapitoly, které mohou pomoci jako prevence řečových vad. Plus je třeba přidat potřebu vřelého prostředí.

Jak může logopedie pomoci při patlavosti našeho dítěte? Zde odkážu k tabulce uvedené na začátku pojednání o patlavosti. Je třeba respektovat vývojový stupeň dítěte a nesnažit se ho naučit více, než by mělo nebo mohlo v daném období znát. Důležité je nedělat z dítěte s patlavostí pacienta ani se mu neposmívat. Logoped může s dítětem provádět relaxační cvičení a také může upozornit na to, co dítě třeba trápí.

2.4 Mutismus (oněmění)

Definice mutismu se uvádí: přestože je někdo schopen mluvit a také to v určitých situacích nebo s určitými lidmi běžně dělá, v jiných situacích nebo s jinými lidmi to nedokáže.

Mutismus neboli oněmění je dle názoru Michlové třeba rozdělit zaprvé na mutismus u lidí, jejichž řečový vývoj byl již zakončen, a mutismus u dětí do sedmi let. Zatímco mutismu u dospělých lidí předchází nějaký silný traumatický zážitek, mutismus u dětí může být vyvolán stydlivostí nebo strachem z konkrétní osoby, jako je například lékař, učitelka, nebo neznámí lidé všeobecně. V obou případech se jedná o poruchu založenou na neurologickém základě. Tedy ani mluvidla, ani špatné odposlouchání řeči, ani spěch tuto vadu nezapříčiňují. Zůstaneme-li ale u dětí do sedmi let, projevuje se nejčastěji nekomunikací dítěte s někým konkrétním.

„Nejčastěji jsou selektivním mutismem postiženy děti. Bud' je to způsobeno nějakým traumatickým zážitkem v raném dětství, nebo přílišnou stydlivostí v počátcích mluvení a jejím postupným prohlubováním. Některé děti přestaly mluvit na cizí lidi například poté, co na veřejném prostranství jako malé promluvíly na domnělou matku nebo jiného blízkého člena rodiny, k němuž stály zády, a po chvíli zjistily, že je to úplně cizí člověk. Některé děti se odjakživa bály promluvit před lidmi a s postupujícím věkem jejich stydlivost narůstala, až se z ní stal nekontrolovatelný zlovyk.“³⁶

Pokud dítě jenom nemluví, ale jinak na zmíněnou osobu reaguje, jedná se o lehčí formu mutismu, u které je vysoká pravděpodobnost, že z ní při citlivém přístupu vyroste. Pokud ale dítě v přítomnosti zmíněné osoby strnule sedí, nereaguje na pokyny jako „Prosím, ukaž mi to“ a podobně, jedná se o závažnou formu mutismu. Obě tyto formy se celkem pojmenovávají jako mutismus selektivní, to znamená, že dítě nemluví jenom s vybranými lidmi. Občas se také u dětí objeví mutismus totální, tedy že dítě přestane mluvit úplně.

... Selektivní mutismus není nemoc nijak nebezpečná ani nakažlivá, ale její léčba vyžaduje podobně velkou dávku trpělivosti jako jakékoli jiné nemoci. Ale na rozdíl od mnoha jiných diagnóz ji můžeme způsobit my. A tak až bude příště tetička nebo Mikuláš po Andulce nekompromisně žádat básničku, netrvejme na ní zbytečně důrazně, protože Andulka přece umí...³⁷

---

³⁶ MICHLOVÁ, J. Selektivní mutismus. *Ženy.cz* [online]. 2010 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://zeny.e15.cz/clanek/pro-zdravi/selektivni-mutismus>.

³⁷ Tamtéž.

3 OPOŽDĚNÝ VÝVOJ ŘEČI A JEHO PREVENCE

Co je to vlastně opožděný vývoj řeči? Znamená to, že když dítě v jednom roce neřekne ani „máma“ nebo „táta“, už je opožděné? Ne. Některé děti a chlapci obzvlášť pronesou svá první slova až ve dvou letech. Možná je to tím, že jak se říká, jsou kluci línější a méně upovídaní, anebo prostě jenom více pozorují a mluví, až když mají co říct. Pokud ale ani ve třech letech nemluví dítě vůbec, jedná se již o opožděný vývoj řeči.

Podle Ilony Hulínové Michalcové je nejčastějších příčin opožděného vývoje řeči pět.

- Nevhodné prostředí: dítě nemá dostatek podnětů nebo jich má naopak přebytek.
- Citové strádání: dítě nemá dostatek citových vazeb. Aby tyto vazby vznikly, je třeba se dítěti dostatečně věnovat, je dobré má-li dítě mezi nejbližšími osobami více lidí než matku a otce.
- Nezralá centrální soustava: tato příčina se nejčastěji vyskytuje u dětí nedonošených či s jinými vadami ve vývoji.
- Dědičnost: přenos z generace na generaci. Možná není tenhle chlapeček či holčička první v rodině, kdo začal mluvit až ve dvou letech.
- Nadužívání médií: přílišný vliv televize, rádia a počítače. Jakkoliv nás může uklidnit mít celý den puštěné rádio nebo hudební kanál na televizi, pro dítě jsou tyto zvuky nerozlišitelné, a tudíž ho brzdí ve vývoji.³⁸

Právě problému přílišného nadužívání moderních technologií se bude tato práce věnovat. Hlavní příčinou vad zmíněných v předcházející kapitole je totiž právě sociální prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Každé dítě se začne v určitém období svého života snažit něco nám sdělit. Ale pokud matka nemá dostatek času nebo trpělivosti nebo i inteligence mu naslouchat a rozpoznávat jemné rozdíly v jeho skoro mluvě, dítě je zmatené a po čase se přestává pokoušet, jelikož jeho snaha mu nepřináší požadovaný výsledek.

---

³⁸ HULÍNOVÁ M. I. Řeč a naše dítě. Logopedie Hulínová [online]. 2004 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: http://www.soukromylogoped.sweb.cz/dokumenty/rec_a_nase_dite.doc.

Druhou velkou příčinou je nedostatek mluvního kontaktu. Vyskytuje se hlavně v rodinách, kde je více malých dětí nebo kde matka pracuje z domova. Nedostatek času na dítě, které je tak odkázáno samo na sebe, nepodněcuje v dítěti touhu něco artikulovaně sdělit. Tedy si hraje samo a samo si i povídá, ale protože nemá dostatečný mluvní kontakt a na jeho mluvu nikdo neodpovídá, jedná se většinou o jakousi „hatmatilku“, které rozumí jen samo dítě. Krásným příkladem jsou děti vychované zvířaty. Většině z nich se již nikdy nepodařilo dostat svou řeč na úroveň svého věku, nebo alespoň ne bez nějakých vad. A zde se dostáváme k tomu, co je na dnešní době nejzávažnější. I děti, které žijí v blahobytu a neznají nedostatek, mohou trpět nedostatkem citového zázemí. Potvrzujeme i případy dětí umístěných do ústavní péče. Jejich řečové schopnosti jsou opožděné a nejedno takové dítě trpí právě opožděným vývojem řeči.

Opačným případem nedostatku je přebytek. Pokud dítě žije v rodině, kde je každé jeho přání splněno dříve, než ho projeví, je jeho motivace se nějak vyjadřovat značně zmenšená. Proč by se mělo snažit mluvit, když mu všichni rozumí i beze slov? I dědičnosti zde hraje velkou roli. Pokud otec dítěte nemluvil před druhým rokem, není nikterak překvapující, že ani jeho potomek není sdílnější. A v neposlední řadě, jak jsme již zmínili na začátku popisu této vady, jsou velkým problémem moderní technologie. I když zde je jejich negativní vliv maličko jiný, stále je to negativní vliv moderních technologií na řeč našich dětí. Pokud je matka zvyklá celý den poslouchat rádio nebo mít puštěnou televizi, vytváří tím tzv. zvukovou kulisu, kterou dítě slyší a vnímá, nicméně často nerozumí, nevidí ani artikulaci. Takže je pro něj zvuk celkově neuchopitelný.

Jaká je tedy prevence opožděného vývoje řeči? Jak jsme již výše zmínili, hlavní cestou k úspěchu je motivování dítěte k mluvě. Nic nedělat násilím. Takže vždy, když ukáže na skleničku, se zeptat: „Chceš se napít?“. Pokud dítě kývá, snažíme se zopakovat ještě jednou a jeho odpověď zodpovíme slovy. Nenutíme ho říct to slovo. Jen mu ukazujeme. Také je důležité si uvědomit, že nám nejde hned o perfektní výslovnost, ale že naším cílem je jakákoliv řeč. A dalším bodem prevence je, jak už jsme také zmínili, hodně času věnovaného dítěti. Ale i hodně prostoru pro dítě, aby se chtělo vyjádřit a mělo

možnost. Aby mu nikdo neskákal do řeči, nedokončoval za něj věty ze strachu, že mu jiní nebudou rozumět.

Dá se opožděný vývoj řeči „vyléčit“? Tato vada, je-li objevena pozdě, může mít pro dítě trvalé následky. Může se stát, že dítě prostě již nikdy nebude, a pokud ano, tak s velkým vypětím, mluvit na úrovni svého věku. Proto je potřeba tuto vadu včas rozpoznat a včas konzultovat s odborným pracovníkem, zda se jedná jenom o nedozrálост dítěte ve dvou letech, či zda je za nemluvným projevem něco více.

Existuje ještě několik řečových vad, ale pro svou potřebu jsme, myslím, uvedli ty nejdůležitější. Vynechali jsme vady, které jsou způsobené fyzickými předpoklady, např.: lehká mozková dysfunkce, špatný sluch nebo špatná schopnost koordinace pohybů apod., vzhledem k tomu, že autorka práce má poukazovat na vliv moderních technologií na poruchy řeči u dětí, není, myslím, fyzický předpoklad dítěte relevantní.

Co jsme tedy zjistili během přípravy teoretické části této práce? Ano, aby naše děti trpěly co nejméně řečovými vadami, bylo by potřeba mnoho času, pohody, lásky a trpělivosti, aby se to povedlo. Nesnažíme se tu ani omylem naznačit, že rodiče své děti nemilují. Jen podotýkáme, že nedostatek času, hektický životní styl a mnoho stresu dohromady způsobují ideální prostředí pro vznik nějaké řečové vady. Každý jsme někdy slyšeli maminky jak ve stresu, že něco nestihnou nebo na něco nemají čas, popohánějí své dítě. I sebelepší matka má občas (a řekneme si, že dnes více než dříve) málo času, moc stresu nebo povinností a nemá čas nebo už sílu poslouchat zdlouhavé vyprávění svého potomka, který se jí zrovna snaží sdělit, jak viděl na ulici koťátko nebo jak projelo červené auto. Všichni jsme určitě někdy slyšeli (nebo ti, co mají děti, dokonce použili) některou z následujících vět: „Tak už dořekni.“ „Pospěš si, nemáme na tebe celý den,“ „Tak se už vymáčkni.“ „Počkej, teď nemám čas, povíš mi to doma.“ „Nemluv a koukej, kam to jdeš.“ „Bud’ chvíli potichu.“ Určitě existuje ještě mnoho jiných variant říkajících pořád to samé. Ano, jsi moje děťátko, ale já jsem moc unavená nebo mám moc práce na to, abych tě teď zrovna poslouchala nebo se ti věnovala. Opět vůbec nechceme snižovat snahu maminek dobře vychovat své děti. Pouze poukazujeme na vliv moderní uspěchané doby na tuto rodičovskou snahu. Zde se také potvrzuje naše teorie, že dnešní doba přímo vytváří podmínky pro zhoršování řeči a rozhodně i mluvy

našich dětí. Jak asi budou mluvit naše příští generace? Můžeme jen doufat, že telepatie je dalším vývojem stupněm.

3.1 Moderní technologie v domácnosti a jejich vliv na naše děti

Jak postupuje doba, tak se mění vedle rodinných soudržností a volného času i technologie. Kromě zlepšování veškeré techniky, která nám má uspořít čas, jako je třeba pračka, sušička nebo mikrovlnná trouba, se staly i další technologie dostupnými. Dostupnými hlavně cenově. Dnes má téměř každá rodina alespoň jednu televizi. Skoro stejně častým je i počítač, chytré telefony nebo v poslední době i tablety. Jakkoli nám tyto technologie mohou přinést mnoho užitku, třeba při vyhledávání receptů, dopravních spojení či alespoň nějaké informace s přáteli a známými, berou nám také velmi podstatnou část našeho volného času. Jak jsme již zmínili výše, rodiče, když přijdou unavení z práce po celodenním telefonování, kopírování, dohadování podmínek atd., nezbyvá jim mnoho psychických sil k tomu, aby strávili zbytek večera povídáním s dětmi, vyprávěním příběhů nebo pohádek. Jako takový průměrný případ si představuji večer, kdy oba rodiče (pokud má dítě štěstí a rodina je kompletní) dorazí z práce domů, matka v rychlosti uvaří večeři, sednou si k stolu, kde proberou ve třech větech, co se dělo ve školce či škole, a následně probírají, kdo vyzvedne zítra děti z kroužků, v kolik se komu podaří dostat z práce dříve domů, a už je tu čas dát děti spát. V okamžiku koupání si už rodič sotva najde čas na říkanky. Pokud přece jen zbude nějaký volný čas mezi každodenními povinnostmi, musí matka žehlit nebo uklízet a otec pracuje na počítači. Děti si tedy sednou k televizi a v lepším případě se dívají na pohádky. V horším případě sedí u počítače a hrají tzv. střílečky. A večer, když už děti spí, si rodiče nejčastěji sednou k počítači či k televizi nebo vezmou telefon a SMS či chatují s přáteli, na které v hektickém světě není tolik prostoru a času. A tady vznikají závislosti, třeba i malé, a matka už „musí vidět svůj pořad, otec už musí vidět všechny zápasy UEFA či dát tuhle fotku na sociální síť“, která je obrovským požíračem času. Jak toto souvisí s problematikou řeči našich dětí? Děti vnímají, jak jejich rodiče tráví svůj volný čas. Každý rodič je svému dítěti vzorem, a to bohužel i v těch negativních případech. Když děti vidí, že otec každý večer sedí u počítače a matka u televize, je

vysoká pravděpodobnost, že ani ony samy se nepokusí si se sourozenci sednout a povídat si, hrát ve svých pokojíčkách, ale budou u rodičů vyžadovat, aby se směly dívat na televizi o chvíli déle, aby matka dovolila i počítačové hry, které jim jinak zakázala. Nakonec tedy není překvapením, že příběh rodiny, kterou jsme vyličili, končí nějak takhle. Matka kouká na televizi, otec vkládá fotky na sociální sítě a děti na svých telefonech, tabletech nebo počítačích hrají nějaké hry či už surfují na webových stránkách.

Samozřejmě jsme zde značně zjednodušili vzor rodiny. Uvědomujeme si, že existují i takové rodiny, kde si večer sednou ke knize či křížovce nebo k háčkování či pletení, ale protože také existují rodiny, v nichž matka hodí na stůl polotovar ohřátý v mikrovlnce, rozdává pokyny ohledně přípravy ke spánku a spolu s otcem se seberou a vyrazí do restaurace, do hospody, tak jsme vybrali takové podle nás střed. Protože to důležité, a to společně trávený čas s dětmi povídáním a podobně, stejně žádná z výše zmíněných možností dítěti neposkytuje. Jenom to vše potvrzuje, že člověk je na konci dne tak vyčerpaný, i když většinou spíše psychicky, že se raději uzavře do svého světa a potřebuje vypnout, než aby pokračoval ve vyčerpávajícím dni dalším vyčerpáváním při odpovídání na otázky proč, jak a kde či vyprávěl příběhy, které s jeho životem již zdánlivě nemají nic společného.

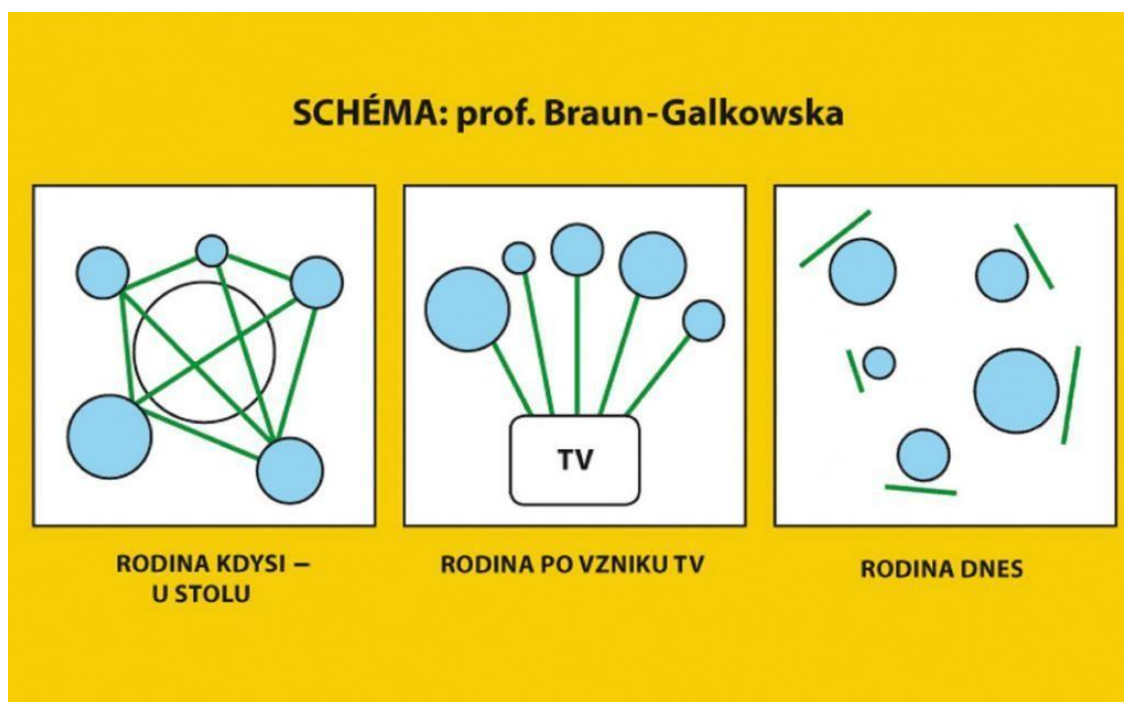
3.2 Rodina a okolí

Rozhodně není třeba házet všechnu vinu jenom na nové technologie. Velká změna se postupem času odehrála také v uspořádání rodiny samotné. Dnešní typickou rodinu se sledováním televize či hraním na počítači jsme popsali výše. Ale v čem je to tak jiné od rodiny před desítkami let? Vidíme dvě hlavní změny, které mají podobně velký vliv na řeč našich dětí.

První velkou změnou je uspořádání rodiny jako takové a jejího bydlení. Dříve bydleli na jednom statku matka a otec, rodiče jednoho z nich a všechny děti a velmi často ve vesnici ještě bydleli druzí prarodiče, strýčkové a tety. A protože i každý známý byl strýcem a každá známá tetou, byla celá vesnice velmi úzce propojena. Takže dítě odešlo do školy, a když se vracelo, tak se často stávalo, že nešlo rovnou domů, ale šlo

k babičce, kde se potkalo se svými bratrance a sestřenicemi. A společně s babičkou šli procházkou na pole, kde matka, otec, strýcové a tety pracovali. Většina dětí šla pomáhat a mladší děti seděly na zemi a poslouchaly, jak babička vypráví příběhy či říká říkadla. Anebo se i ony daly do nějaké menší práce a všichni si zpívali. Také večery a odpoledne se trávily jinak. Kromě známého draní peří se i daleko více potravin zavařovalo či jinak uchovávalo, pletly se košíky a podobně. Prostě bylo mnoho činností, při kterých se dalo povídat, říkat či zpívat. Mnoho činností, při kterých se kolem motaly děti. A buď pozorně poslouchaly, nebo si jen hrály v blízkosti a všechno slyšely. Málokdy se stávalo, že by večer seděli otec s matkou u stolu samotní. Většinou u stolu sedělo daleko více lidí a povídalo se. Co se snažíme ukázat, je, že dříve bylo daleko snazší děti vystavovat říkankám, písničkám a příběhům, protože toto břemeno neleželo pouze na rodičích samotných. Bylo rozprostřené na babičky, dědy, tety, strýce a starší děti. Děti měly mnoha vzorů, od kterých mohly odpozorovat a odposlouchat správnou mluvu.

Obrázek 3: Schéma: Rodina v minulosti a dnes

Zdroj:³⁹

³⁹ Schéma: prof. Braun-Galkowska. In: *MŠ Podbělohorská* [online]. ©2018 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.msklamovka.cz/cccd/schema-prof-braun-galkowska>.

Dnes rodiče bydlí se svými ratolestmi sami. Také není mnoho párů, které mají více než dvě děti. Ať už je to dáno tím, že se bojí, že by je neuživili, nebo pro ně nemají místo v bytě. Rodina se tedy skládá z pouhých 3 členů. Velmi často není, kdo by místo matky či otce vyzvedával děti ze školky. Aby dítě mělo nějaké fyzické zájmy, je třeba ho vozit na kroužky, ze kterých ho zase musí někdo vyzvednout a někdo je musí zaplatit.

Z tohoto vyplývá druhá velká změna. Vyčerpání, dříve lidé vyčerpání fyzicky z těžké práce na poli nebo v továrnách, na statku nebo na zahradě. Dnešní lidé jsou ve větší míře vyčerpání psychicky. Ať už je to dáno prací, nebo strachem o to, aby práci neztratili, finanční nejistotou či stavem věcí celkově. Stres psychický je dnes již opravdu velkou zátěží. Objevují se choroby způsobené psychickým stresem. Samozřejmě je to také tím, že k psychickému vyčerpání dnes již málokdo má odpovídající vyčerpání fyzické. A je tudíž těžké dostat tělo do rovnováhy. Proto je pro rodiče dětí extrémně náročné přijít po práci domů a ještě se uvolněně věnovat svým dětem povídáním, říkánkám či pohádkám. Dnešní doba prostě klade rozvoji řeči dětí velmi těžké podmínky, dokonce si troufám tvořit překážky. Není čas a ani síla. A zatím není adekvátní náhrada ani jedné z těchto dvou veličin.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM POMOCÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

4.1 Výzkumné otázky

Výzkumné šetření je postaveno na následujících otázkách: Je v rodinách opravdu tolik technických vymožeností, jak si myslíme? Opravdu tráví dnešní děti tolik času u TV, počítače či tabletu? Je fyzická obratnost našich dětí dostačující pro jejich řeč? Tráví rodiče s dětmi čas skutečně? Odpovědi na otázky získala autorka prostřednictvím distribuce dotazníků.

4.2 Popis výzkumného vzorku

Výzkum proběhl v ZŠ a MŠ Hovorčovice, která se nachází přímo v obci Hovorčovice v okrese Praha – východ severně od Prahy, asi 2 kilometry od hranice Prahy. Zřizovatelem školy je obec Hovorčovice.⁴⁰ ZŠ i MŠ navštěvují hlavně žáci z Hovorčovic a částečně i ze sousední obce Měšice. Základní škola má kapacitu 389 žáků. Budova základní školy pro výuku 1. stupně se školní družinou a knihovnou je rekonstruovaný a rozšířený objekt z roku 2015 s novým vybavením ve všech vnitřních prostorech. Budova pro výuku 2. stupně se školní družinou, jídelnou, tělocvičnou a s odbornými učebnami byla zcela nově vybudována v roce 2017 a nachází se naproti budovy 1. stupně. Mateřská škola o pár bloků dál má kapacitu 88 žáků se školní jídelnou. V budově jsou umístěné 3 třídy po 25 dětech a jedna třída se 13 dětmi, která je určena pro děti vyžadující zvýšenou individuální péči. Děti jsou do tříd zařazené

---

⁴⁰ O základní škole. *Základní škola a mateřská škola Hovorčovice* [online]. ©2015 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.skolahovorcovice.cz/zs/o-zakladni-skole>.

převážně dle jejich věku. Pro to, aby byly děti kvalitně vzdělávány a připraveny do života, se škola zapojuje do těchto projektů a programů:

- Šablony I a Šablony II.
- Učitel naživo: unikátní výcvik pro budoucí učitele.
- Klokanovy školky: kolegiální podpora učitelů MŠ v oblasti předškolní diagnostiky dle Jiřiny Bednářové.
- Projekt Odyssea: metodika OSV (osobnostní a sociální výchova) a lektorská podpora.
- Základní škola vyučuje i podle Hejného metody.⁴¹

Adresa a sídlo organizace:

Základní škola a mateřská škola Hovorčovice, příspěvková organizace
Revoluční č. 903
250 64 Hovorčovice⁴²

Autorka si toto školní zařízení vybrala, protože je zde zaměstnaná jako učitelka v mateřské škole. K místním dětem i ke škole samotné má autorka velmi blízko, k provedení průzkumu tak nebylo potřeba zvláštních povolení. Naopak škola samotná projevila o tento průzkum zájem.

4.3 Cílová skupina šetření

V rámci výzkumného šetření byly zkoumány děti ve věku od tří do sedmi let, jelikož řečová centra člověka se uzamykají kolem sedmého roku věku dítěte. V této době tedy mohou rodiče ovlivnit rozvoj řeči svých dětí, a proto je toto období pro nás směrodatným.

---

⁴¹ *H-mat: Zasloužená radost z poznávání* [online]. ©2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.h-mat.cz>.

⁴² O základní škole. *Základní škola a mateřská škola Hovorčovice* [online]. ©2015 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.skolahovorovice.cz/zs/o-zakladni-skole>.

4.4 Použité metody, sběr dat a harmonogram šetření

Aby autorka získala dostatečný počet odpovědí na své otázky, připravila si dotazníkové šetření. Dotazník byl určen rodičům dětí z mateřské školy a obsahoval celkem 20 otázek.

Jednou z otázek v dotazníku, na niž se autorka snažila získat odpověď, bylo, zda rodina vlastní moderní technologie, popřípadě které, a hlavně zda je dětem dovoleno tyto technologie doma využívat. Otázkou zde zůstává, jestli skutečně všichni rodiče odpověděli pravdivě. Vzhledem k anonymitě respondentů je však možné předpokládat, že se nesnažili výsledek dotazníku ovlivňovat a údaje jsou tak relevantní.

Dotazník dále obsahoval dvě otázky týkající se dětské obratnosti a dvě otázky na trávení volného času. Nakonec dotazník také zjišťoval, jak rodiče tráví aktivní čas s dětmi. Otázky v dotazníku byly většinou uzavřené s možnostmi odpovědí ano/ne. Několik z nich však bylo otevřených a rodiče měli možnost se rozepsat.

Informace o dotazníkovém šetření byla vyvěšena na hlavní nástěnce u vchodu do budovy mateřské školy, kde byla rodičům na očích. Vytisknuté dotazníky byly autorkou výzkumu ponechány v šatnách u dětí, kde si je rodiče dobrovolně mohli vzít a vyplnit. Dotazníky byly v šatně k dispozici od 15. 10. 2018 do 16. 11. 2018. Vyplněné dotazníky bylo možné anonymně odevzdat do schránky. Dotazníky byly vzhledem k nízkému počtu zpracovány manuálně.

4.5 Popis výzkumného šetření

Celkem bylo k dispozici 150 dotazníků. Celkem bylo vyplněno 85 dotazníků, z toho však bylo správně vyplněných a použitelných pouze 50. Nekompletně vyplněné dotazníky autorka do výzkumu nezařadila.

Po posbírání všech dotazníků proběhlo nejdříve jejich rozdělení na platné a neplatné. Platný byl každý dotazník, který měl zodpovězené všechny otázky. Stejně tak byl dotazník prohlášen za platný i v případě, kdy v dotazníku nebyla vyplněna pouze otázka

týkající se finančního zázemí rodiny. Dotazníky, v nichž rodiče nevyplnili navazující otázku, byly také označeny jako platné (např. k otázce č. 5 Máte doma televizi? byla navazující otázka č. 5a Smí se vaše dítě dívat na televizi? Pokud rodiče zaškrtnuli v otázce č. 5 NE, nebylo již možné reagovat na navazující otázku). Ostatní dotazníky, kde chybělo více vyplněných odpovědí, byly označeny jako neplatné. Platné dotazníky byly rozděleny podle odpovědi na konkrétní otázky a výsledky přepočítány na procenta. Procenta jsou zaokrouhlována na celá čísla nahoru.

4.6 Výzkumné cíle

Základním cílem této práce je zjistit, zda mají moderní technologie vliv na vznik poruch řeči u dětí. K dosažení tohoto cíle bylo potřeba si také stanovit cíle vedlejší. Jako první autorka zjišťovala, zda je opravdu v rodinách tolik techniky, jestli ji děti hodně využívají a zda její využívání podléhá nějaké kontrole. Pro děti je velmi lákavé sledovat televizní pořady. Odehrává se v nich stále více nových příběhů, jsou doprovázené moderní hudbou. Hlavní hrdinové zažívají něco, co děti nemohou. Nicméně bez rodičovské kontroly mohou děti zhlédnout něco, na co jejich mozek ještě nestačí, a danou skutečnost mohou jinak interpretovat.

Stejně je to s počítačem. Určitě není dobré děti držet od počítače dál nebo jim ho dokonce zakazovat, ale podíl času stráveného u počítače či tabletu je potřeba korigovat. V dnešní době, kdy jsou počítače a technologie dennodenní součástí našich životů, je naopak třeba děti k těmto věcem pouštět, pomalu je učit, na co jsou a jak se s nimi zachází. Je třeba jim ukázat, že počítač neslouží pouze k hraní her, ale že tam lze nalézt i užitečné informace jako např. dopravní spojení k prarodičům, otevírací dobu aquaparku či program divadla nebo kina.

Druhým vedlejším cílem je potvrzení, zda děti s dostupností moderní technologie ztrácí svou fyzickou obratnost. Toto tvrzení vyplývá z pocitu, že pokud dříve děti trávily čas lezením po stromech, skákáním panáka či běháním a dnes ten čas tráví více jen s rodiči doma, tak se někde musí tento nedostatek pohybu projevit. Již v teoretické části této práce je uvedeno, že pohyb má nezastupitelnou úlohu v rozvoji dětské řeči, proto se

těmito otázkami autorka zabývá i v části praktické. U počítače nebo tabletu děti rozhodně nerozvíjejí svou hrubou motoriku. Rodiče se tento nedostatek snaží dětem vynahradit pohybovými kroužky, což však nemusí být zcela dostačující. Stále zde chybí přirozený vývoj, který umožňoval dětem rozvíjet se fyzicky dle potřeby a především také utvářet sociální skupiny. Jak tedy dnešní děti vůbec svůj volný čas tráví? To byl další z cílů, který si autorka v této práci stanovila zjistit.

Čtvrtým vedlejším cílem, který může pomoci najít odpověď na hlavní otázku této práce, je zjistit, jestli rodiče tráví svůj čas s dětmi skutečně. Autorka se snažila pochopit, zda se rodiče svým dětem ve volném čase opravdu věnují nebo na ně spíše jen dohlížejí. Zda mají po náročném pracovním dni vůbec ještě čas a chuť vymýšlet dětem program a aktivně je zabavit.

Ve svém zaměstnání autorka také vypožadovala, že spousta dětí ve věku 4 let se neumí představit celým jménem. Jako poslední vedlejší cíl tohoto výzkumu si tak stanovila zjistit, jak jsou na tom děti dotazovaných rodičů a zda i tato skutečnost může přímo souviset s trávením volného času dětí.

Tyto výše uvedené podpůrné cíle by měly pomoci s potvrzením nebo vyvrácením hlavní hypotézy a zodpovězením otázky, jestli mají moderní technologie špatný vliv na vývoj řeči u dětí. Autorka by ráda tuto hypotézu vyvrátila, protože v případě jejího potvrzení by problém vývoje řeči byl jen velice těžko řešitelný a vyžadoval by celkovou změnu návyků fungování současných rodin a sociálních skupin.

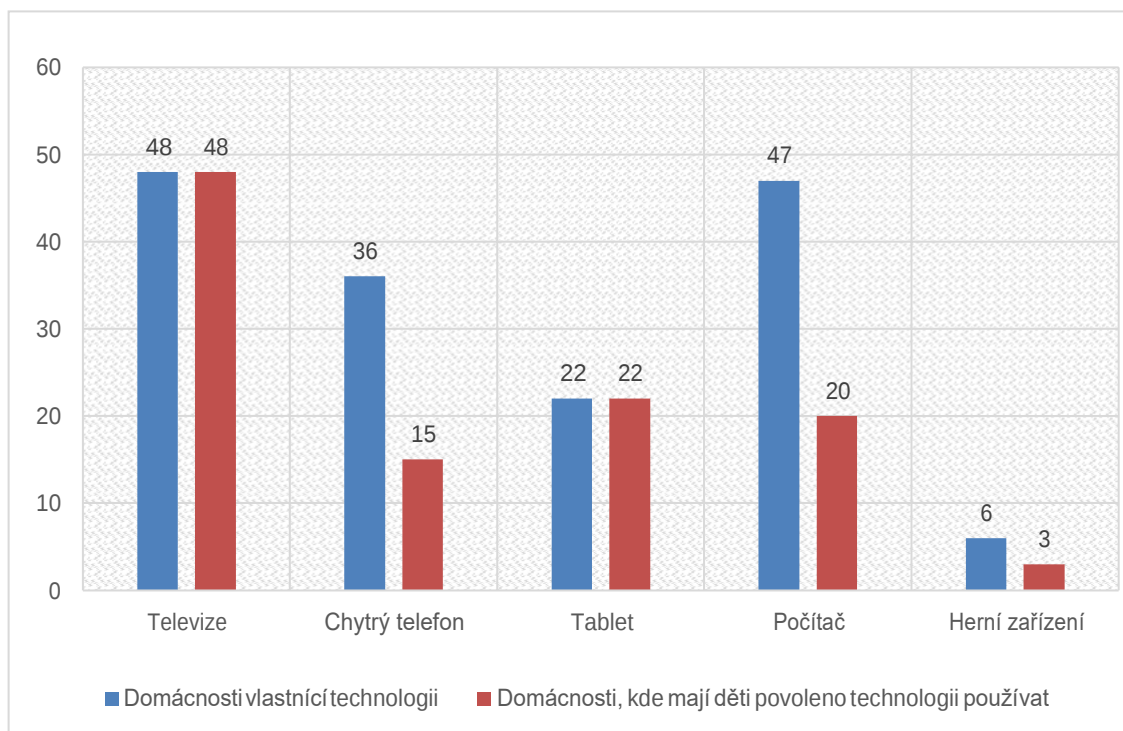
4.7 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

4.7.1 Dostupnost moderních technologií v rodinách

Autorku zajímalo, kolik technických vymožeností mají rodiny k dispozici. Dotazníkovým šetřením se potvrdilo, že 96 % respondentů (48 rodin) má doma televizi. Z tohoto počtu mají pak všechny děti povoleno se na ni dívat. Dále 72 % rodičů (36 dotazovaných) uvádí, že mají doma chytrý telefon a z toho 42 % rodičů nechává své děti ho používat. Co se týká tabletů, vlastní je 44 % respondentů (22 rodin), dětí jej smí

využívat ve všech případech. Také počítač má doma 94 % rodičů (47 respondentů), ale jen 42 % rodičů z tohoto počtu dovoluje svým dětem ho používat. Playstation či jiné herní zařízení má doma pouze 12 % dotazovaných (6 rodin) a z toho 50 % dětí si s ním smí hrát. Níže jsou tyto hodnoty zaznamenány ve formě grafu.

Graf 1: Dostupnost technologií v rodinách a možnost jejich využití dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

Z dotazování vyplynulo, že v rodinách jsou moderní technologie zastoupeny v hojném počtu. Ve většině rodin mají k těmto technologiím přístup také děti. Může-li dítě využívat všech těchto technologií, je otázkou, kolik času mu zbývá na ostatní volnočasové aktivity.

4.7.2 Fyzická obratnost dětí moderní doby

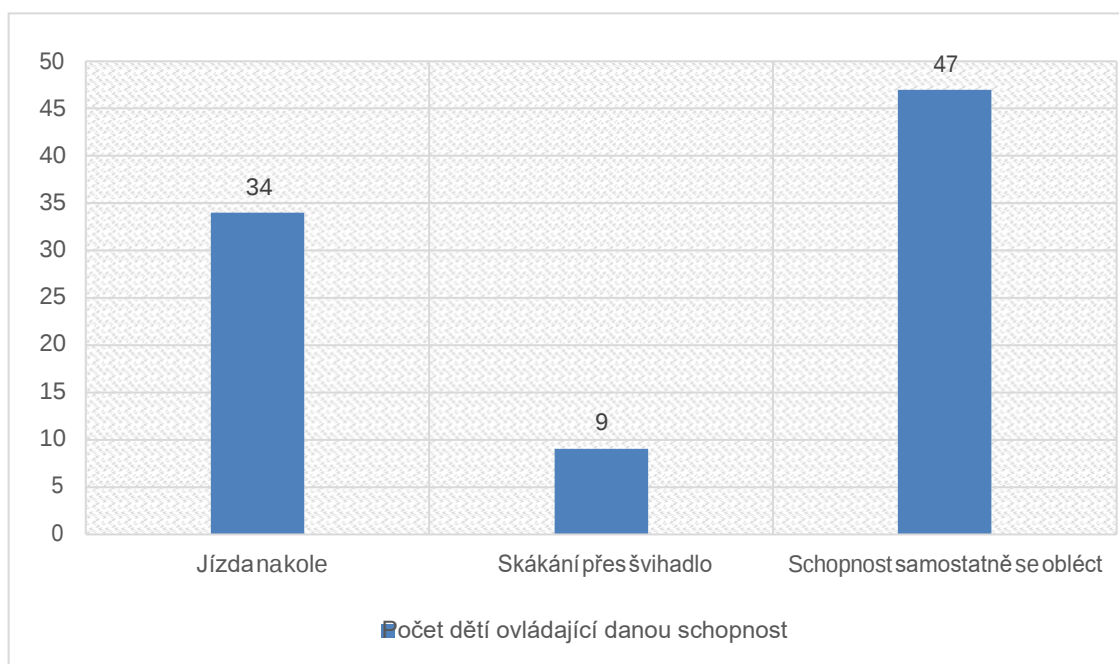
Fyzické obratnosti byly v dotazníku věnovány celkem 3 otázky: Umí dítě jezdit na kole? Umí se dítě samo obléct? Umí dítě skákat přes švihadlo? V odpovědích 94 % rodičů (47 dotazovaných) uvedlo, že se jejich děti samy obléct umí. Ohledně jízdy na kole odpovědělo pozitivně 68 % rodičů (34 respondentů). V případech, kdy byla odpověď záporná, se jednalo spíše o děti s věkem 3 roky a méně. Jízda na kole

podporuje schopnost držet rovnováhu a i v dospělosti je to zdravý způsob trávení volného času. Je tedy dobře, že se tato dovednost u dětí rozvíjí již od raného věku.

Poslední otázka ohledně fyzické obratnosti se týkala schopnosti skákat přes švihadlo. Zde pouhých 18 % rodičů (9 dotazovaných) uvedlo, že jejich děti toto umí. 82 % dětí skákat přes švihadlo neumí, a to dokonce ani děti ve věku 5–7 let. Tato skutečnost může být způsobena moderní dobou, konkrétně dostupností a vybavením dětských hřišť. Dnešní hřiště obsahují různé prolézačky, houpačky, skluzavky a výběr aktivit je tak velký, že děti už nemusí vyhledávat jinou zábavu. Přitom však skákání přes švihadlo má obrovský vliv na rozvoj hrubé motoriky a tím i na vývoj dětské řeči. Špatný rozvoj hrubé motoriky může zapříčinit ztuhlost mluvidel i artikulačních orgánů. Tedy správný vývoj řeči je v tu chvíli ztížen, ne-li zcela znemožněn.

Výsledky odpovědí týkajících se fyzické obratnosti dětí jsou zobrazeny níže v podobě grafu.

Graf 2: Fyzická obratnost dětí

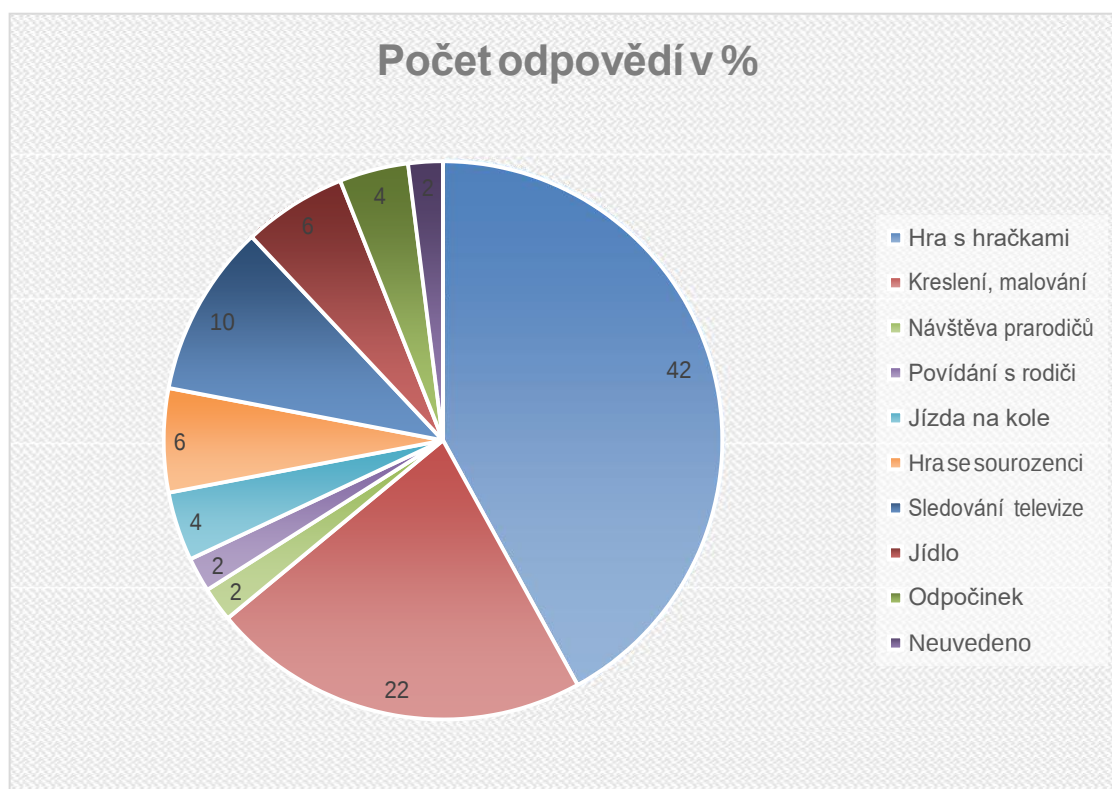

Zdroj: Vlastní zpracování

4.7.3 Trávení volného času dětí

V dotazníku jsou dvě otázky týkající se volného času. Obě z nich jsou otevřené, rodiče tedy měli možnost se více rozepsat. První otázkou bylo, co dělají děti, když se vrátí domů z mateřské školy. Zde 42 % rodičů uvedlo, že si dítě po příchodu z mateřské školy hraje s hračkami, 22 % napsalo, že dítě maluje nebo kreslí. Tyto dvě činnosti naprosto převažovaly. V ostatních odpovědích se rodiče vyjádřili následovně: 2 % dětí jsou po škole u babiček, 2 % dětí si povídají s rodiči, 4 % dětí jezdí na kole či na odrážedle, 6 % dětí si hraje se svými sourozenci, 10 % dětí se dívá na televizi, 6 % dětí jí a 4 % dětí odpočívají. 2 % rodičů neuvedla odpověď na tuto otázku. Výsledky jsou také níže uvedeny ve formě grafu.

Graf 3: Trávení volného času dětí po příchodu z mateřské školy

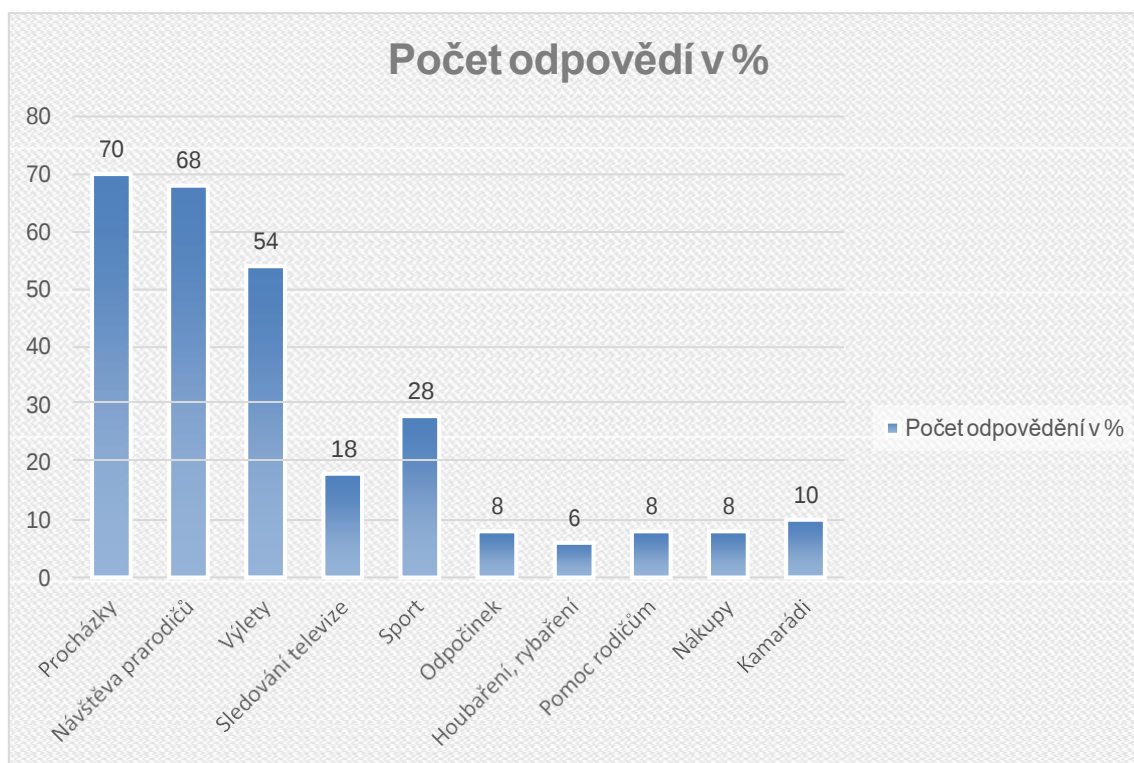

Zdroj: Vlastní zpracování

Druhou otázkou, týkající se volného času dětí, bylo, co dělají děti o víkendech. Protože i tato otázka byla otevřená, byly odpovědi poměrně rozmanité. Nejčastěji rodiče odpovídali, že chodí na procházky do přírody. Celkově tuto činnost o víkendu dělá 70 % dotazovaných rodičů s dětmi. Druhou téměř stejně frekventovanou činností byly

návštěvy u prarodičů, ke kterým jezdí 68 % dětí. Další častou odpovědí jsou výlety, podniká je 54 % rodičů s dětmi. Zde se rodiče různě rozepisovali o výletech do ZOO, aquaparků, obchodních center, planetárií, na hrady, do cukráren, do kin a divadel, do dětských center, na výstavy apod. Pouze 18 % rodičů uvedlo, že dítě o víkendu sleduje televizi. Vzhledem k výsledkům odpovědí ohledně dostupnosti moderních technologií v domácnostech je toto číslo skutečně nízké. Co se pohybu týče, uvedlo 28 % rodičů, že se jejich dítě o víkendu věnuje nějakému sportu. Toto číslo není příliš vysoké, ale pokud k tomu přičteme i pohybové aktivity během procházek a výletů, vychází nám, že se pohybu během víkendu věnuje 98 % rodin. Ostatní odpovědi již nebyly tak početné: 10 % dětí tráví svůj volný čas o víkendu s kamarády, 8 % dětí o víkendu odpočívá, 6 % se věnuje houbaření či rybaření, 8 % pomáhá rodičům při domácích pracích a 8 % chodí s rodiči nakupovat. Níže je opět vloženo grafické zobrazení.

Graf 4: Trávení volného času dětí o víkendech

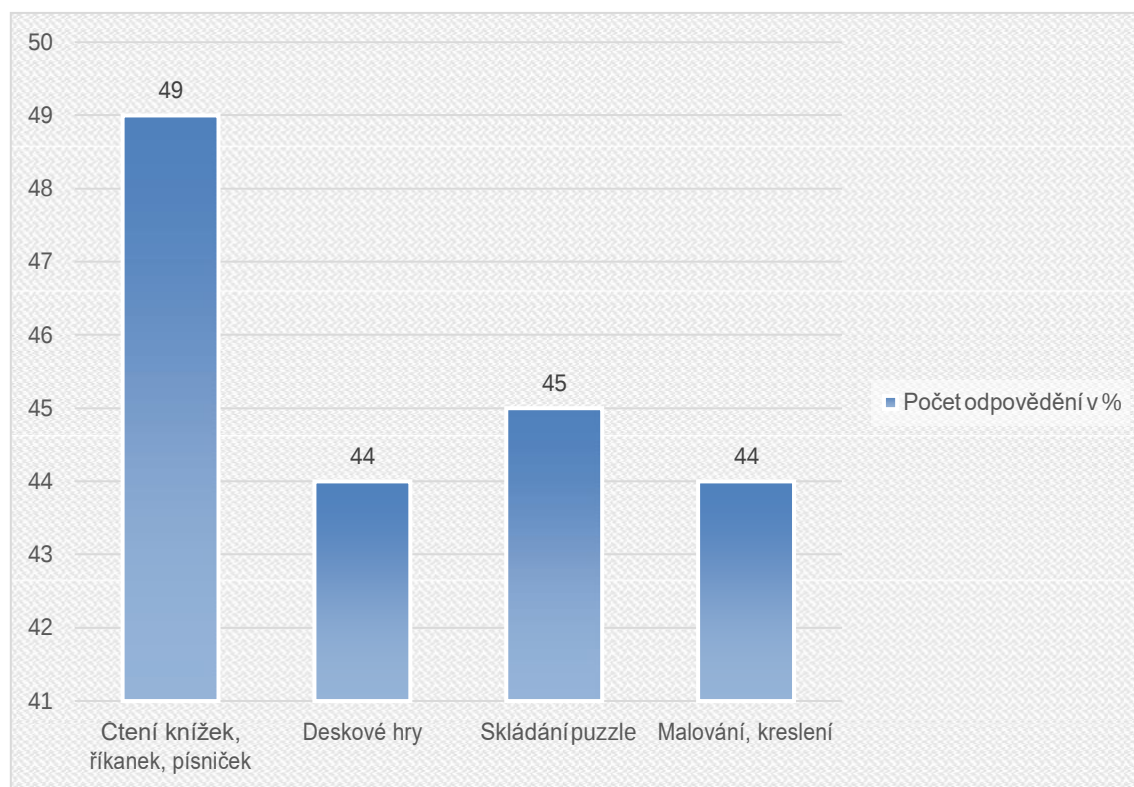

Zdroj: Vlastní zpracování

4.7.4 Aktivní trávení volného času rodičů s dětmi

Této části se týkaly rovnou čtyři otázky předkládaného dotazníku. Na otázku, zda s dětmi zpívají písničky, říkají říkadla či čtou pohádky, odpovědělo 98 % (49 respondentů) rodičů pozitivně. Druhá otázka se týkala další společné aktivity, a sice skládání puzzle. I zde 90 % rodičů (45 odpovídajících) odpovědělo, že ano. Vzhledem k tomu, že skládání puzzle podporuje a rozvíjí zrakové vnímání, které je potřeba pro rozvoj řeči, je to výborná a pro děti také zábavná metoda, jak pomoci ke správnému vývoji řeči. Další otázkou bylo, zda rodiče hrají s dětmi deskové hry, kde 88 % rodičů (44 respondentů) uvedlo, že s dětmi tyto hry hrají. Nejinak tomu bylo u poslední otázky, která se týkala společného kreslení či malování. Na tu odpovědělo pozitivně 96 % dotazovaných (48 rodičů). Vše je zobrazeno níže v grafu.

Graf 5: Trávení volného času rodičů s dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

4.7.5 Řečové dovednosti dětí

Nakonec se autorka chtěla z dotazníku dozvědět, jako jsou na tom děti se svými řečovými dovednostmi. Rodičům tedy byla položena otázka, zda se jejich dítě umí představit celým jménem. Již pro malé děti by totiž tato dovednost měla být stěžejní. V dotazníku uvedlo 96 % rodičů, že se jejich dítě představit umí. Další otázkou k tomuto tématu bylo, jestli děti umí nějakou říkanku, básničku či písničku. Odpověď byla v 96 % kladná. Pokud je tomu skutečně tak, pak to vypadá, že řečové dovednosti dětí dotazovaných rodičů jsou velmi dobré.

4.8 Vyhodnocení výsledků výzkumu

V úvodu dotazníkového šetření se autorka ptala rodičů také na to, zda má jejich dítě nějaké konkrétní potíže s mluvou. Z odpovědí vyplynulo, že 38 % dětí potíže s mluvou má. V této části rodiče uvedli, že děti mají nejčastěji problém s vyslovováním hlásek R, Ř, L a také uvádějí, že jejich děti koktají, zadržávají nebo mluví velice rychle a není jim rozumět. Tato informace nepoukazuje na konkrétní příčinu potíží s mluvou, ale výskyt problému je dle získaných výsledků značný.

Dále bylo zjištěno, že celkově je zastoupení moderních technologií v dotazovaných rodinách velmi vysoké. Zároveň i děti v těchto rodinách mají ve většině případů k technologiím přístup. Pravděpodobnost, že technologie ovlivňují dětskou řeč, tak jistě existuje. Je však potřeba podívat se podrobněji na další zjištěné skutečnosti.

Dobrou zprávou, kterou se podařilo z dotazníků zjistit, je, že technologie nemají zásadní vliv na trávení volného času dětí po příchodu z mateřské školy. Televizi v tomto čase sleduje pouhých 10 % dětí. Navíc rodiče většinou uvedli, že se jedná o pořad Kouzelná školka, který je zaměřen přímo na dětské publikum. Na druhé straně se prokázalo, že děti příliš nechodí ven, ale převážně zůstávají ve svém volném čase doma. Pouze 10 % dětí tráví svůj volný čas s kamarády či ostatními dětmi. Hraním si s hračkami sice rozvíjejí svou představivost a malováním či kreslením vylepšují svou jemnou motoriku, ale až na výjimky, které mají doma sourozence, chybí dětem kontakt s vrstevníky. Přitom kamarádství, která děti navazují v předškolním věku, jsou pro ně důležitá. Zatím

se nejedná o kamarádství v tom smyslu slova, jak jej chápou dospělí. Jedná se spíše o parťáka, se kterým může dítě dovádět, hrát si a společně se učit. Lze namítnout, že když je dítě celý den v mateřské škole, má tam spoustu takových kamarádů, ale kamarádství konkrétních dvou, tří lidí nemůže nahradit skupina v mateřské škole. Nemluvně o tom, že při komunikaci s jinými dětmi se děti učí dalším dovednostem, jako jsou vyjednávání, prosazování svých přání, vyjadřování svých myšlenek, učení se odmítání a přijímání, a dokonce počátkům kompromisů. Také se takto nejpřísněji setkávají s jinými způsoby výchovy v nedozorovaném prostředí, tedy prostředí, kde se děti chovají nejpřirozeněji. Z tohoto pohledu vyplývá, že moderní technologie samotná do trávení volného času dětí příliš nezasahuje. Je však zřejmé, že je to právě moderní doba sama o sobě, která dětem znemožnila kontakt se svými vrstevníky, tak jak jej znají starší generace.

Velmi pozitivně hodnotí autorka výsledky toho, jak aktivně rodiče s dětmi tráví volný čas. Ačkoliv jsou rodiče plně vytížení zaměstnáním či jinými povinnostmi, stále si nacházejí prostor pro své děti. Moderní technologie očividně zatím společné trávení času rodin tak hluboko nezasáhly.

Výše uvedené skutečnosti se nejspíše i odrážejí ve výsledku dotazování na dětské řečové dovednosti. Zřejmě především díky aktivně trávenému volnému času a soustavné práci rodičů děti nemají problém s naučením svého jména, básniček, písniček či říkanek.

4.9 Navrhovaná řešení

Z výše uvedeného dotazování bylo zjištěno, že dopady moderní technologie nemají až tak zásadní vliv na vývoj řeči samotné, ale mohou být příčinou různých řečových poruch.

Je zřejmé, že nejde jen o záležitost týkající se několika jednotlivců, ale o problém, který může zasáhnout celou generaci dnešních i budoucích dětí. Není tedy pouze v silách rodičů zajistit jeho řešení. Je třeba, aby se na tomto řešení podílely všechny složky. Autorčin návrh tedy je, aby se rodiče a učitelé spojili proti tomuto negativnímu vlivu na

naši řeč a místo, aby si přehazovali zodpovědnost z jednoho na druhého, využili toho, že mohou na dítě působit na dvou frontách.

Nabízí se otázka, jestli by právě roli prevence nemohly převzít mateřské školy. Ty obecně věnují dostatečný důraz na rozvoj dětské mluvy tím správným způsobem. Řešením by tedy mohlo být zavést logopedické kroužky v mateřských školách. V tuto chvíli je běžně nabízena výuka cizího jazyka, nejčastěji pak angličtina či němčina. Je tedy k zamyšlení, proč není stejná pozornost věnována jazyku našemu. Logopedická prevence je vhodná pro děti od tří let, a to i pro ty, které ještě nemají žádný problém. Stálo by za to zvážit spolupráci s odborným logopedem nebo kroužek provozovat pod jeho vedením. Každé dítě je jedinečné a stejně tak jsou i jeho řečové potíže individuální, ale logopedická prevence by mohla pomoci mnoha dětem. Rozcvičení jazyka, úst, rtů, správné rozdýchání a nakonec jedna básnička. Každodenní cvičení tohoto typu by jistě brzy přineslo své ovoce. Takováto nenásilná forma hry bude pro děti zábavná, je veselé si představit, jak na sebe vyplazují jazyky a cení zuby, foukají a skáčou přes dlouhé švihadlo, čímž zároveň protáhnou všechny části těla. Nikde nevznikne žádný strach z dalšího lékaře, kterého je nutné pravidelně navštěvovat.

Také by bylo přínosné vytvořit jakousi brožuru, kterou by rodiče obdrželi při pravidelné prohlídce dítěte u praktického lékaře. Brožura by mohla obsahovat základní přehled správného rozvoje jak motorického, tak zrakového, sluchového a artikulačního ústrojí. Jakýsi návod, přehledný a logopedy či lékaři schválený, jak pomoci svému dítěti se správně vyvíjet v několika oblastech. Informace jsou sice právě díky moderním technologiím dobře dostupné, jejich kvalita už ale spíše diskutabilní. Rodiče si tak často neuvědomují problém v předstihu. Až v případě, kdy jejich dítě začne špatně mluvit, začnou se teprve problémem zabývat. A již jsme u dalších návštěv lékaře, logopedů a psychologů.

Ještě jednou je však potřeba zdůraznit, že pro vyřešení nebo alespoň zmírnění problému řečových vad je nutná vzájemná spolupráce rodičů i odborníků, a to v rámci prevence i při samotném odstraňování těchto problémů.

ZÁVĚR

První část této práce byla zaměřena na teoretické poznatky týkající se vzniku a vývoje řeči, jejích biologických základů, dále na výzkum vývoje jazykových schopností, jeho historii a současnost. Dále byly v teoretické části popsány samotné řečové poruchy, příčiny způsobující opožděný vývoj řeči a prevence tohoto opožděného vývoje.

Ve druhé, praktické části bylo zpracováno kvantitativní dotazníkové šetření, které mělo za úkol zodpovědět otázky týkající se dostupnosti moderních technologií v rodinách, způsobu trávení společného volného času dětí a rodičů a také jaké jsou řečové dovednosti dětí navštěvujících mateřskou školu. Hlavním cílem však bylo potvrdit či vyvrátit hlavní hypotézu, zda mají moderní technologie vliv na vznik poruch řeči u dětí.

Autorka během zpracování práce zjistila, že téměř 40 % dětí dotazovaných rodičů má nějakou řečovou poruchu. Během vyhodnocování získaných údajů vyšlo najevo, že rodiny disponují velkým množstvím moderních technologií a tyto jsou většinou volně přístupné také dětem. Zároveň se však ukázalo, že technologie samotné zásadním způsobem neovlivňují trávení volného času dětí a jejich rodičů. Rodiče se i přes vlastní vyčerpání snaží dětem aktivně věnovat, hrát si s nimi a podporovat je v rozvíjejících činnostech. Velmi pozitivním zjištěním bylo, že o víkendech provozují rodiny také pohybové aktivity. Nicméně v pracovních dnech jsou děti nuceny trávit svůj volný čas převážně doma a nemají tak dostatek kontaktu s ostatními dětmi ani optimální možnost fyzického vyžití a objevování okolního světa.

Tyto výše uvedené aspekty se ukázaly být tou nejvýznamnější příčinou vzniku poruch řeči u dětí. Nedostatek volného pohybu v přirozeném prostředí mimo dětská hřiště a rodinná centra má za následek nedostatečně vyvinutou hrubou motoriku, která přímo souvisí s rozvojem řeči. Omezený kontakt s vrstevníky pak dítě nenutí dostatečně komunikovat a dále rozvíjet jeho řečové schopnosti.

Na základě výše uvedeného byla hlavní výzkumná otázka vyvrácena. Moderní technologie samy o sobě nemají zásadní vliv na vznik poruch řeči u dětí. Mohou tuto skutečnost ovlivnit, ale je to právě moderní doba samotná, která různými omezeními nebo naopak nařízeními brání dětem se přirozeněji vyvíjet a komunikovat.

Řešení problému řečových vad není snadné a je zapotřebí integrovat do něj všechny složky vstupující do výchovy dítěte a péče o něj. Především jde tedy o rodinu, dále mateřské školy, které by mohly v rámci prevence začlenit spolupráci s logopedy a odborníky přímo do předškolního vzdělávání. Jako zdroj informací by pak měli sloužit dětské lékaři, kteří by např. formou brožur mohli včas informovat rodiče o možném vzniku problému. Rodiny by měly na základě poskytnutých informací jednat aktivněji, problémům pokud možno předcházet anebo je alespoň včas řešit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

HAHN, A. a kol. *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 390 s. ISBN 978-80-247-0529-3.

KRAHULCOVÁ, B. *Dyslalie - patlavost: vady a poruchy výslovnosti*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Beakra, 2013. 295 s. ISBN 978-80-903863-1-0.

KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. 213 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7178-361-7.

LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 359 s. ISBN 80-7178-801-5.

LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. 156 s. ISBN 80-7315-038-7.

NEUBAUER, K. *Artikulace a fonologické rozlišování hlásek: jak předcházet rozvoji odchylek výslovnosti u dětí*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2011. 63 s. ISBN 978-80-7311-118-2.

PRŮCHA, J. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 199 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3603-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

Anatomy of the Human Ear blank. In: *Wikimedia Commons* [online]. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anatomy_of_the_Human_Ear_blank.svg.

Dyslalie. *Logopedie online: váš průvodce světem logopedie* [online]. ©2018 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.logopedonline.cz/poruchy-reci/dyslalie>.

Hlasivky: příznaky a léčba. *Příznaky nemocí* [online]. ©2017 [cit. 2019-02-28].

Dostupné z: <https://www.symptomy.cz/anatomie/hlasivky>.

H-mat: Zasloužená radost z poznávání [online]. ©2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z:

<https://www.h-mat.cz>.

HULÍNOVÁ M. I. Řeč a naše dítě. Logopedie Hulínová [online]. 2004 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z:

http://www.soukromylogoped.sweb.cz/dokumenty/rec_a_nase_dite.doc.

Logopedie Hulínová [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.logopedie-hulinova.cz/>.

Logopedie online: váš průvodce světem logopedie [online]. ©2018 [cit. 2019-03-01].

Dostupné z: <http://www.logopedonline.cz>.

Nejčastější vady řeči. Kdy musí zasáhnout logoped. *OnaDnes.cz: Čtení o ženách, jaké opravdu jsou* [online]. ©2019, 26. září 2009 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/onadnes/zdravi/nejcastejsi-vady-rci-kdy-musi-zasahnout-logoped.A090925_112831_zdravi_ves.

O základní škole. *Základní škola a mateřská škola Hovorčovice* [online]. ©2015 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z:

<https://www.skolahovorcovice.cz/zs/o-zakladni-skole>.

Obec Hovorčovice [online]. ©2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z:

<https://www.hovorcovice.cz>.

PAŠTIKOVÁ, T. *Vývoj jazykových schopností u dětí předškolního věku*. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Speciální pedagogika. Vedoucí: doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D., [online]. 2015 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z:

https://theses.cz/id/0vkemv/Bc._Tereza_Pastikova_Priloha_k_diplomove_praci_2015.pdf.

Rozhovor s PhDr. Marcelou Kottnauer Trávníčkovou na téma "Bilingvní výchova dětí". *Fitra - knihovna* [online]. 8. 2. 2013 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z:

<http://meccaaudio.blogspot.com/2013/02/rozhovor-s-phdr-marcelou-kottnauer.html>.

MICHLOVÁ, J. Selektivní mutismus. *Ženy.cz* [online]. 2010 [cit. 2019-03-04].

Dostupné z: <https://zeny.e15.cz/clanek/pro-zdravi/selektivni-mutismus>.

Schéma: prof. Braun-Galkowska. In: *MŠ Podbělohorská* [online]. ©2018 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.msklamovka.cz/cccd/schema-prof-braun-galkowska>.

ŠKODOVÁ, E. Děti a mluvení. In: *ZDRAV.cz: Zdraví a zdravotnictví* [online]. ©2003 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.zdrav.cz>.

Výchova bilingvních dětí. *Mimi klub Globus Bonus* [online]. Globus, ©2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.mimi-klub.cz/radce-mimi-klubu/detail/621-vychova-bilingvnich-deti>.

SEZNAM ZKRATEK

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

MŠ – Mateřská škola

ZŠ – Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Hlasivky	11
Obrázek 2: Sluchové ústrojí.....	11
Obrázek 3: Schéma: Rodina v minulosti a dnes	36

Seznam tabulek

Tabulka 1: Stručný popis vývoje artikulace v závislosti na věku dítěte	28

Seznam grafů

Graf 1: Dostupnost technologií v rodinách a možnost jejich využití dětmi	43
Graf 2: Fyzická obratnost dětí	44
Graf 3: Trávení volného času dětí po příchodu z mateřské školy	45
Graf 4: Trávení volného času dětí o víkendech	46
Graf 5: Trávení volného času rodičů s dětmi.....	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I

Příloha A – Dotazník

Dotazník MŠ Hovorčovice

Vypracovala: Kristýna Šuminoská

1. Kolik let je dítěti, za které vyplňujete dotazník:	.....
2. Má vaše dítě nějaké potíže s mluvou?	Ano Ne
2a. Pokud ano, jaké?	.....
3. Bydlíte v:	Hovorčovice Měšice
4. Do které příjmové skupiny spadá vaše rodina?	0–30 000 Kč 31 000–50 000 Kč 51 000 Kč a více
5. Máte doma televizi?	Ano Ne
5a. Smí se vaše dítě dívat na televizi?	Ano Ne
6. Máte doma chytrý telefon?	Ano Ne
6a. Smí vaše dítě používat chytrý telefon?	Ano Ne
7. Máte doma tablet?	Ano Ne
7a. Smí vaše dítě používat tablet?	Ano Ne
8. Máte doma počítač?	Ano Ne
8a. Smí vaše dítě používat počítač?	Ano Ne
9. Máte doma Playstation a jiné herní konzole?	Ano Ne
9a. Smí vaše dítě tyto hry používat?	Ano Ne
10. Čtete s dětmi pohádky, říkáte říkanky nebo zpíváte písničky?	Ano Ne
11. Hrajete s dětmi deskové hry?	Ano Ne
12. Skládáte s dětmi puzzle?	Ano Ne

13. Malujete či kreslíte s dětmi doma?	Ano	Ne
14. Umí vaše dítě jezdit na kole?	Ano	Ne
15. Umí vaše dítě skákat přes švihadlo?	Ano	Ne
16. Umí se vaše dítě celé obléct samo?	Ano	Ne
17. Umí vaše dítě říkanku, básničku či písničku?	Ano	Ne
18. Umí se vaše dítě představit celým jménem?	Ano	Ne
19. Jakou činnost si vaše dítě obvykle zvolí po příchodu z MŠ?	.....	
20. Jak trávíte víkend s dětmi? (Prosím co nejvíce se rozepsat, např.: návštěva prarodičů, výlety za přírodou, sportovní utkání dětí).		

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kristýna Šuminoská

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Vliv moderních technologií na vznik poruch řeči u dětí

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 45

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 7

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 15

Vedoucí práce: Mgr. Hana Fleischmannová